

Буковинська Маланка дивує весь світ

“Переберії”, чи “Маланки” — найяскравіше свято зимового циклу на Буковині, ритуальне карнавальне дійство з обходами осель рядженими-перебраними. 15 січня у Чернівцях відбувся III Міжобласний фольклорно-етнографічний фестиваль “Маланка-фест”.

Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

Свято Маланки бере свій початок ще з дохристиянських часів, коли люди вірили в богів Природи і духів. За іншою версією витоки буковинської переберії сягають середньовічних народних карнавалів, які спираються ще на античні звичаї, за якими влаштовували процесії ряджених і масок на честь Діоніса, Вакха й інших веселих божків. За православними церковними святами саме день св. Меланії завершує річне коло, а день св. Василя його розпочинає. Символізуючи новоліття, життєдайний зв'язок жіночого й чоловічого начал, образи Маланки і Василя персоналізувалися в українській народній творчості й перетворилися на стійку фольклорну пару. Головне ядро території Маланки становили придністровські землі Галичини, Поділля, Буковини, Молдови.

Звичай бавитися на Маланку в деяких

регіонах України із часом забувся. А шкода... Бо кожне село чи навіть куток знали тільки їм притаманні способи задобрити Маланку. Але попри те, що всеукраїнський звичай гучно маланкувати уже в минулому (дякувати радянській владі), збереглося безліч обрядів і звичаїв, яких у багатьох селах дотримуються. А в кількох українських селах збережено ритуальні турніри масок, які належать до реліктового шару народної культури, що відображає давні світоглядні уявлення. У цих традиційних агонах (змаганнях) первісно простежувалися мотиви космічної боротьби між зимою і літом, протиборства зі злими, нечистими силами. До того ж падіння, боротьба й качання по землі у міфологічній свідомості пов'язані з магією родючості й культом предків. Є підстави вважати, що в давні часи ритуальні агони Маланок входили до комплексу ініціальних церемоній та були своєрідною формою фізичного виховання й загартування

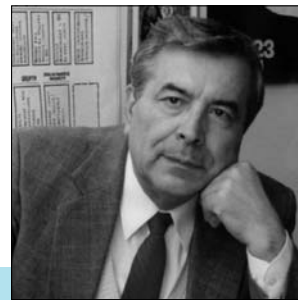
майбутніх повноправних членів селянської територіальної общини.

За твердженням фольклористів, найцікавіша Маланка у буковинському містечку Вашківці. Вашківська Маланка — унікальне явище в Україні. Раз на рік у містечку над Черемошем Маланка гуляє так, що світ дивується. Татари, турки, австрійки, румуни, більшовики забороняли Маланку, а вона таки була. Вони карали тих, хто переодягався, але відчайдухи все одно перебиралися, Маланка вижила й перемогла всіх загарбників і залишилася навіки у Вашківцях. Саме у цьому містечку віддавна існує унікальне ремесло виготовлення масок. Старожилки згадують чудові маски роботи народного майстра Георгія Гараса, з пошаною називають імена майстрів Володимира Мігована й Володимира Леонтьюка. У Вашківцях був костюм “бук-шандаря”. Його історія — своєрідне відзеркалення життя буковинців. Кажуть, що колись давно служив у почесній варті цісаря Франца Йосифа вашківчанин на прізвище Курик. Хлопець вдався ростом до двох метрів, менших на таку службу не брали. Відслуживши, привіз із Відня додому розкішну парадну форму: шапка з “павою”, еполети, гарний шкіряний ремінь. До цісарських цяцьок дібрали народну ношу — так і виник костюм “бук-шандаря”. Кажуть, ту “паву” з “полетами” успадкувало ще й нинішнє покоління “бук-шандарів”.

Закінчення на стор. 16

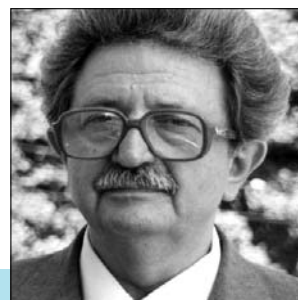

ЯК ГАРМОНІЗУВАТИ УКРАЇНУ?

3–4

НЕЗГАСНА СВИЧА ЗВИТЯГИ

6–7

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ “СТРІЛА”

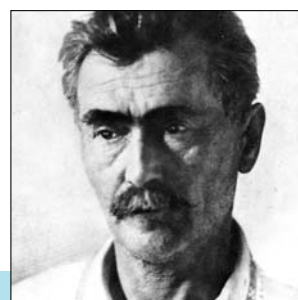
8–9

МОВА ЄДИНА

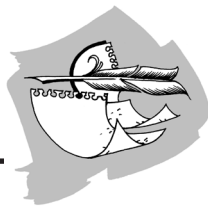

10–11

ВАСИЛЬ КРИЧЕВСЬКИЙ

13

● ПРЯМА МОВА

В'ячеслав КИРИЛЕНКО:

«Тільки національні пріоритети»

Один із лідерів опозиції В'ячеслав Кириленко за квотою фракції «Батьківщина» призначений парламентом головою Комітету з питань культури і духовності. Цим проблемам відомий політичний і громадський діяч завжди приділяв значну увагу, обіймаючи посаду віце-прем'єра.

— Які пріоритетні напрями роботи вашого Комітету?

— Готуватимемо законопроекти, які підтримуватимуть, розвиватимуть українську мову і в медіа-просторі, і на телебаченні. Добиватимемося належного фінансування українськомовної культури. Якщо це підтримає депутатський корпус, отже, ми рухаємось вперед.

У Верховній Раді зареєстровано законопроект щодо скасування закону «Про засади державної мовної політики» авторства Ківалова—Колесніченка. Автор законопроекту — голова парламентського комітету з питань культури і духовності В'ячеслав Кириленко. Ось його коментар.

Мовний закон суперечить Конституції України, положенням Європейської хартії регіональних або міноритарних мов і ухвалений із грубим порушенням процедур. Тому закон можна визнати таким, що втратив чинність. Горезвісний закон не відповідає європейським стандартам захисту державної мови та мов національних меншин, зокрема й Хартії, на яку посилається його автори. Адже відповідно до Хартії «захист і підтримка регіональних або міноритарних мов не повинні здійснюватися на шкоду офіційним мовам і необхідності вивчати їх».

Як відомо, чинний закон про мови містить положення, які нівелюють норми Конституції щодо статусу державної мови як обов'язкового засобу спілкуван-

— Вам доведеться співпрацювати з новим-старим міністром Табачником.

— Після призначення Азарова прем'єром мені вже не цікаві будь-які прізвища. Бо зрозуміло, що це не уряд тих, хто ухвалюватиме повноцінні рішення, пропонуватиме і реалізовуватиме реформи. Але ми добиватимемося, щоб ініціативи нашого комітету мали підтримку уряду, адже саме в нього адміністративні важелі.

— Ви розробили й подали у ВР законопроект про захист і підтримку українського національного культурного продукту. На жаль, у попередній ВР не дійшло до розгляду цього закону.

— Я знову подаватиму вже в новий парламент цей важливий законопроект.

ня у публічних сферах суспільного життя, зокрема у судочинстві, діловодстві державних органів, органів місцевого самоврядування та відносинах між органами влади всіх рівнів на всій території України. Хоча статус української мови як єдиної державної не може бути змінений інакше, ніж у спеціальному порядку, передбаченому статтею 156 Конституції України.

За нинішнім законодавством мова, носії якої на певній адміністративно-територіальній одиниці становлять понад 10 % населення, стає регіональною. Однак, як зазначають експерти, для виконання в повному обсязі цього закону потрібні будуть значні асигнування з державної казни, а в бюджеті 2013 року на це коштів не передбачено.

Опозиція хоче криміналом карати «кнопкодавців»

Лідери опозиції внесли до Верховної Ради законопроект про введення кримінальної відповідальності за порушення порядку голосування на засіданнях парламенту.

Законопроект був зареєстрований 14 січня 2013 року. Автори документа — лідери парламентських фракцій «Свобода» — Олег Тягнибок, «Батьківщина» — Арсеній Яценюк і УДАР — Віталій Кличко.

Згідно з інформацією, законопроект № 2012 передбачає внесення змін до Кримінального кодексу та Кримінально-процесуального кодексу щодо встановлення кримінальної відповідальності за порушення порядку голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України, Верховної Ради Криму і місцевих рад.

Петро АНТОНЕНКО

Перші два засідання минули в ейфорії прийняття присяги, бійках біля трибуни й президії, спливанні свободівцями шмату паркану довкола Ради. На третьому засіданні, що тривало менше години, ділили парламентські комітети. Не відбулося жодного пленарного засідання Ради в останні дні минулого року і 8 та 9 січня — все «працювали в комітетах». Засідання відбулося 10 січня 2013 року.

Розподіляючи керівництво парламентськими комітетами, де попередньо розглядаються законопроекти, регіонали, які з комуністами і частиною позафракційних мають стабільну більшість у парламенті, вульгарно «кинули» опозицію. Всупереч усталеній практиці, опозиції не віддали низку важливих комітетів, зокрема з фінансово-економічної сфери, бюджетний.

Комітет із питань верховенства права та правосуддя очолив регіонал Сергій Ківалов. Що ж, право і правосуддя «у надійних руках» одного з головних фальсифікаторів президентських виборів 2004 року. У цьому ж комітеті і співавтор одіозного мовного закону Вадим Колесніченко. Комітет із питань транспорту і зв'язку очолив Борис Колесніков, недавній віце-прем'єр і міністр інфраструктури. А комітет із питань національної безпеки і оборони очолив Володимир Литвин. Отже, національною безпекою опікуватиметься той, хто у квітні 2010 року як спікер парламенту, прикрившись парасолькою від граду яєць, протягував ратифікацію Харківських угод. У цьому ж комітеті працюватиме і його вірний соратник комуніст Адам Мартинюк.

11 січня було останнє пленарне засідання сесії, і депутати розійшлися аж на 25 днів. Ні влада, ні опозиція не поспішають з обіцницями перед виборами законопроектів: і соціальними, і політичними, зокрема щодо скасування депутатської недоторканості, пільг парламентарів, Харківських угод, одіозного мовного закону «Ка—Ка».

А що в активі Ради, зокрема опозиції, за цілу сесію? Практично нічого. Чи не найбільша інтрига — битва з кнопкодавством — теж не принесла відчутних успіхів. Ту ганьбу парламенту, яка тривала роками, подолати непросто. Коли регіоналам разом із союзниками треба було провести ключові рішення з призначення спікера парламенту та прем'єра уряду, вони легко набрали голоси і без кнопкодавства. Коли голосів не вистачало, депутати-«піаністи» голосували за себе й сусідів (як це було при звільненні голови Нацбанку Арбузова і призначенні нового голови Соркіна), хоча це кнопкодавство вкотре зафіксували і депутати опозиції, і телекамери — поіменно, на табло з'являлися потрібні владі цифри, рішення ухвалено!

● ЩОДЕННИК

Бліц-сесія «перевтомленої» Ради...

Лише п'ять пленарних засідань — і на цьому перша сесія новообраної Верховної Ради VII скликання завершилася. На трьох засіданнях взагалі не ухвалили жодного закону, хоча це — основне призначення вищого і єдиного законодавчого органу держави.

Ще простіше з проектами законів і постанов, які опозиція «проштовхнула» на голосування. Тут регіонали із комуністами голосують проти або й не голосують зовсім, знаючи, що в опозиції не вистачить потрібної кількості голосів. Красномовний приклад — голосування за постанову про європейський курс України, на чому наполягала опозиція.

Не краща доля чекала й поданий опозицією законопроект про декриміналізацію статей Кримінального кодексу, за якими засуджено Юлію Тимошенко і Юрія Луценка. Це дозволило б достроково звільнити відомих політ'язнів. Результат голосування — «за» всього 161 голос. Зате аж 224 депутати не голосували взагалі. Дивно, що серед них і кілька депутатів від опозиції, а ще два десятки їх були відсутні. Опозиція після цього залишила зал засідань.

За такої Ради, зокрема й опозиції, за відвертої конфронтації між провладними й опозиційними фракціями прогнози на діяльність цього парламенту песимістичні. Не марно ж один із лідерів опозиції Олег Тягнибок уже заявив про можливі перевибори Ради. А чого від неї ще чекати?

Із початком нового року відновлено всі пільги депутатам парламенту, які скасували торік. Скасування було «разовим» — у бюджеті 2012 року. За новим Держбюджетом депутатам повернули скасовані пільги. Хто заважає опозиції подати законопроект про зміни до бюджету — якраз щодо власних пільг? Натомість є бадьорі заяви: у влади, мовляв, немає більшості в парламенті (насправді вона є).

Отже, владі, реальній, а не парламентській, руки розв'язано, принаймні в царині подальшої «консолідації влади». Регіонали проігнору-

вали вимоги опозиції заслухати в парламенті звіт уряду, Генпрокурора і міністра внутрішніх справ. Швидко відбулися призначення на ключові посади — голови Національного банку і голови Служби безпеки. При тому, що у їхніх біографіях наявний російський слід. Утім, думку громади ігнорують: коли міністр закордонних справ Росії прибув у Чернівці на переговори з українським колегою щодо перспектив вступу України в Митний союз, то проводить патріотам пікетування заборонив місцевий суд.

Щойно підбито підсумки 2012 року за «Індексом економічної свободи» — це дослідження вже 10 років проводять поважні міжнародні інституції. Україна посіла у цьому рейтингу останнє місце в Європі, 43-є, і 161 серед 177 країн світу. Дослідження констатує: «Економічна свобода в Україні і надалі зазнає суворих репресій. У країні поширена корупція, закони функціонують погано, бракує захисту прав власності».

Уряд демонструє убоге адміністрування, зокрема в роботі над «Державною програмою активізації розвитку економіки на 2013—2014 роки». Суть Держпрограми проста — більше адміністрування в економіці, нові податки, побори з населення. Кабмін «професіоналів» розглядає можливість підвищення комунальних тарифів для населення вже найближчим часом — «всього» на 30 %. Вибори відбулися — ціни повзуть угору. Дивували заяви урядовців, що влада не допустить підвищення ціни на хліб до «крамольної» позначки у 5 гривень.

Можливо, після 25-денних канікул парламент усе-таки згадає про народ.

Рукописи Шевченка і Франка у небезпеці через холод в архіві

В Україні нині катастрофічна ситуація зі збереженням найвидатніших книг, зокрема у Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО), де також зберігаються і матеріали фонду відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України.

Ідеться про рукописи-оригінали творів Григорія Сковороди, Івана Котляревського, Тара-

Голови комітетів ВР із питань свободи слова та інформації Микола Томенко, з питань культури і духовності В'ячеслав Кириленко і з питань науки і освіти Лілія Гриневич звернулися до прем'єр-міністра, голови КМДА і голови Державної архівної служби щодо ситуації зі збереженням найцінніших раритетних рукописів визначних українців.

са Шевченка, Івана Франка, Лесі України та багатьох інших відомих українських письменників, а також про унікальний пергаментний аркуш XIV ст.

Складність ситуації у тому, що в зимовий період не дотримується температурно-вологісний режим у сховищі, а тому раритети просто псуються.

Так, постійна температура приміщення, де зберігаються унікальні видання, має бути не нижчою за 16 градусів. А в приміщеннях Центрального державного архіву громадських об'єднань України вона ледь сягає 8-ми.

Оскільки найближчим часом очікуються сильні морози, науковці б'ють на сполох, адже унікальну спадщину можемо втратити назавжди.

Спроби працівників ЦДАГО України вплинути на ситуацію зайшли в глухий кут, тож голови парламентських комітетів закликають прем'єр-міністра Миколу Азарова, голову КМДА Олександра Попова і голову Держархіву Ольгу Гінзбург зробити все можливе, щоб найближчим часом забезпечити нормальні умови для збереження раритетів української історії.

Матеріали з інтернет-видань

Коли хартія людини поза рамами нації

Степан ВОВКАНИЧ,
доктор економічних наук,
професор, м. Львів

Отже, унікальність Хартії української людини мала б акумулювати не тільки вибір “бути”, а й виходити із створення масштабної альтернативи концептуальних основ сучасної української національної ідеї (УНІ), із соціогуманістичних засад стратегії розвитку держави, з нової парадигми буття нації, з панукраїнських проєктів її життєдіяльності, інтеграції тощо. Саме ці висхідні фундаментальні імперативи оптиміально поєднують морально-націо-державоцентричність як усередині країни, так і співпрацю з європейським (світовим) співтовариством на підставі паритетного і бінарного захисту людини та нації. Окрім наведеного комплексу обставин, особливо нині треба враховувати дороговказні застереження геніального Івана Франка. “Все, що йде поза рамами нації (підкреслено нами — С. В.), се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеями раді би прикрити свої змагання до панування однієї нації над другою, або хоробрий сентименталізм фантастів, що раді би широкими “вселюдськими” фразами прикрити своє духовне відчуження від рідної нації”.

В іншому разі, хочемо того чи ні, виникає запитання: чому я — пересічний українець, що більше піввіку слухав фарисейство про “щасливе комуністичне майбутнє”, цинічну брехню про інтернаціональну боротьбу СРСР “за мир во всем мире”, про страшні “прориски врагов” моєї нації і “всього прогрессивного человечества”, водночас ніколи в школі не чув ні про Голодомор, ні про розстріляних поетів, ні мільйони інших безвинно убієнних? А Хартія стверджує, що маю “не забувати про ті вчинки, коли ми (?) свідомо чи несвідомо чинили кривду (!) іншим народам”. Даруйте, але ні я, ні мої брати, сестри, батьки та пради, ні мій народ взагалі — такого не чинили. Вони державою ні на кого не нападали, ні паціфікації, ні нового порядку, ні “зачисток” на загарбаній землі не проводили. А стверджується, що на справедливий Божий суд придуть народами.

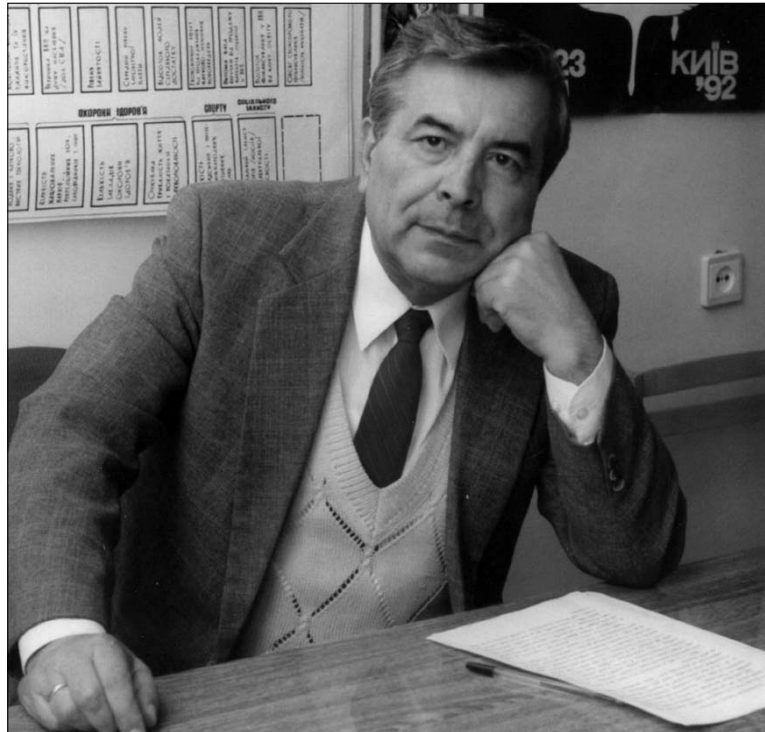
Далі. До кого звернені слова буцімто української Хартії, що “любити означає не допускати будь-яких виявів ксенофобії, расизму, шовінізму, нацизму і сталінізму як найбрутальніших форм людської, національної, політичної, культурної і соціальної нетерпимості”. Хіба не українці найбільше постраждали і страждають нині від проявів більшовицького шовінізму, від фальші ленінсько-сталінського інтернаціоналізму (і чи тільки його) на своїй обітованій землі? Хіба не імперська семіотика доповнюється пам’ятниками Катерини II, Сталіну, не з трибуни ВР України нахабно звучать мовою окупанта погрози “вернуть страну народу”? Хіба вже забуті злочини, що не тільки прикривалися іменем так зв. советского народа, а й “геройчно” звершувалися в його ім’я? А Ви закликаєте “не шукати винних у власній долі”. А як же тоді з національною пам’яттю, з мисленням про “подолання недержавності, вузькості і провінційності колоніального та хуторянського погляду”, зрештою, з елементарним кочубейством: чому в Полтаві досі немає пам’ятника ні Мазепі, ні Петлюрі? А в Львові заростає мо-

Очевидно, що ініціативна група “Перше грудня” полюбляє початкову цифру “один”. Ще не минув і рік та одинадцять днів від її створення, як у “Дні” від 11 грудня 2012 року вона опублікувала “Вільну хартію вільної людини”.

“Наша Хартія — це вибір “бути”, — пафосно заявляють її автори.

На часі та вкрай потрібні слова. Однак насущно-ствердними вони стануть і по-особливому актуалізуються, коли враховуватимуть специфічність факту трансформації в Україні сакраментального шекспірівського запитання “бути чи не бути” в значно ширшій та трагічнішій національній контекст. А саме: буття чи небуття титульного (корінного) народу як державної нації зі всіма її ознаками: мовою, освітою, наукою, культурними традиціями, творчою діяльністю, економікою, інформаційним та іншим простором. Врешті, йдеться про знеособлення людини і знеодержавлення нації у звичний імперсько-шовіністичний спосіб зросійщення. Адже Україна опинилася в небезпеці, бо розпочатий на початку 90-х років минулого сторіччя процес духовного відродження — припинився. Наступ на українство “на своїй — не чужій землі”, пов’язаний напрома з нещодавнім сфальшованим ухваленням ВР закону про нові засади мовної політики, набуває нищівного та широкомасштабного советського розмаху. П’ятиколонники, паразитуючи на реанімації ностальгічного радянського імперіалізму і залишкових почувань такої ж людини, байдужості Європи до України, втілюють політику Москви щодо її “де-

композиції”, втягування в “руський мир”, Митний союз, перешкоджання євроінтеграційним намірам тощо. І все це робиться у спосіб остаточного розколу та знищення етнічної, релігійної та іншої ідентичності українців, розмиття почуття їхньої соборності, національної ідеї та гідності. Бачити це — не є нині поза межею неможливого.

хом камінь з написом: “Борцям за волю України”. Хіба не вони — юнаки і юнки, йшли на явну смерть за Національну Ідею, виступаючи проти потрійної колонізації України: польської, німецької і російської? Каяття — це велика наука для всіх і на повсякчас. Цю науку нашим моральним авторитетам, як зазначає в “Дні” І. Лосев, треба збагачувати не лише добре виписаними церковно-християнськими дефініціями, а й відповідати: “Що робити?” Власне, на останнє конкретно вказують у грудневому “Постпоступі” Винничук і Боднар.

З огляду на це дивує, що у важливому 5-му розділі Хартії — Мислити — пропущено нагальну потребу усвідомити: Незалежність України — це глибіння залежності кожного із нас від розуміння нашої Ідеї як соціанти підвищення суб’єктності України, її загроз і викликів, необхідності шоденної праці задля неї та захисту. У цьому плані показово є наука чи, радше, розправа з триптихом гасел УНІ від М. Хвильового, які сьогодні не втрагли актуальності: “Даєш інтелігенцію! Геть від Москви! Даєш Європу!” Не менш повчальна думка іншого відомого харків’янина — Юрія Шевельова, в якій він визначив найбільших ворогів нашого відродження — це Москва, український провінціалізм і комплекс кочубейщини. Тому рецепт для мислення простий: росіянам, як і іншим національним меншинам, що чомусь традиційно і далеко нетолерантно стають на бік “сильного и могучего” й у такий спосіб свідомо чи несвідомо збільшують масу російськомовного населення, підсилюючи шовіністичний тиск постімперської асиміляції, треба перестати претендувати на без того ослаблений

ними ж національний простір українців! І тоді — від Львова до Луганська — не буде поділу на “своїх” і “чужих” і буцімто непереборних регіональних особливостей, якими постійно спекулюють, прикриваючись правами регіональних мов, правами людини. Проте чи за таких умов Україні “бути”, коли не можемо уявити смертельну небезпеку монополю-партійного регіоналізму, орієнтованого на “порятунок” пригнічених росіян. Її не бачить тільки так звана радянська людина та імперська нація, що заперечують право українців на національну ідею, на їхній суверенітет — державний, мовно-територіальний, інформаційно-просторовий.

Чому в Хартії не акцентується, що не може бути вільною людина, доки підневільна її нація, далі окупований інформаційний простір, панує інтелектуальний антиукраїнізм. Чому нині нам важко мати критичну масу національної еліти, коли впродовж сторіч колонізатори проводили криваву політику нищення українства під гаслом: “народ без національної еліти, а еліта — без мови народу”. Хіба тут вина лише на державі Україна, а не на державах, ідеологіях сильних світу сього, їх видимому і невидимому насиллі, на кривавих злочинах кожного окупанта особіно і загарбницької нації загалом! Нас лякають нинішнім радикалізмом “свободівців”, але ж чому Європа мовчала, коли Україну нищила комуністична орда, проводилися нелюдські депортації українців із споконвічно їхніх земель? Світові вчені, держави визнали українців постетногеніцидною нацією, а Президент України йде в Європу, аби заперечити геноцид голодомором на угоду сусідові. Принаймні не

зовати стратегію ідеологічного забезпечення державотворення. Сталося так, що, обпікшись на чужинській монополії тоталітарних ідеологій, зокрема комуністичній, ми боїмося доторкнутися думкою до своєї, розмаїття її сучасного ідеологічного дизайну. Можна зрозуміти німців, які заборонили не тільки нацистську ідеологію, а й, настрашені гітлерівськими маніпуляціями з проведенням загальнонаціональних референдумів, не послугувували ними у післявоєнній Німеччині. А чи НАСТОРОЖУЄ Хартія українців щодо недавно ухваленого Закону про референдум, який може в перспективі уможливити за умов нашої демократії розмаїті маніпуляції і в його проведенні, і вибору теми плебісциту на предмет, скажімо, “бути” нам чи комусь іншому — чисельнішому, багатшому, зрештою, більш жорсткому і нахабнішому на нашій землі? І той “інший” брехливо називатиметься “старшим (?) братом”, носієм “вічної” дружби між поневоленими ним же народами, а відтак церковним концепт-конструктом творення “русского мира”.

Здавалось би, що за цих далеко не віртуальних умов не обійтися Українській хартії без духовно-орального імперативу розробити в якомога стислий термін концепцію зеленої ідеології щодо не лише екології, економіки, а й соціогуманістичних цінностей як духовно-моральних вимог збереження середовищеспроможності нації за складних умов і нових викликів. Йдеться про доктрину сталого (Pіo+20) розвитку у світовому контексті і про тглість поступу ослабленої української нації в умовах подвійної глобалізації — залишково-імперської та невідомо-цивілізаційної. Завдання такої якісно нової ідеології — створити необхідні умови, аби спільнота була ковітальною, тобто здатною забезпечити свою самодостатність як суб’єкта власного розширеного відтворення і пов’язаних з ним комплексів господарських, духовних, гуманітарних та інших напрямків творчої діяльності. Без такої ідеології, без сучасної науки інвайронментології (середовищезнавства) та її знань про творення належних умов не заселення на національній релативізму, інтернаціоналізму впродовж тривалого часу затоптувалося в болото небуття різними шовіністами-загарбниками. Не оживлять українськість вітчизняні системи освіти, науки, коли їх очолює міністр-українофоб.

Беззаперечно, у цьому контексті українська освіта, мова, культурні традиції, духовність нації негайно потребують червоно-книжного соціогуманістичного захисту (аналогічно з загрозими зникаючій флорі та фауні) на рідній землі як духовний ексклюзив нації, як світоглядна візія її життя, дум, діянь різних і не лише економічних. І в цьому бачиться комплексність і архіважливість завдань сучасної візі та місії Української Ідеї не тільки в національному (який зловнамисно плутають із націоналістичним), а і світовому вимірах. Але чи світ про це знає і, найголовніше, хоче знати?! І чи про це йому нагадає Українська Хартія людини, яку ми чомусь далі розглядаємо поза рамами її Нації та світом? Саме УПА боролася під гаслом: “Свободу людині! Свободу народам!”

Продовження на стор. 4

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ

Продовження.
Поч. у ч. 2 за 2013 р.

Меморіал у Нестаничах, по своєму цікавий і оригінальний, став окрасою села, серцевиною заповітної території.

Головним режисером і творцем меморіалу став живописець і архітектор Орест Скоп, а музейниці Галина Корнеєва разом із науковцем Петром Сікорським, використавши маловідомий документальний матеріал і місцеві побутові речі, надали їй своєрідного колориту. Голова Радехівської РДА Мирослав Богіра, депутат районної Ради, голова Радехівського районного товариства “Просвіта” Ігор Сухар (він же директор Радехівської школи мистецтв), директор місцевого лісгоспагу Степан Данькевич, лауреат Національної премії імені Шевченка, колишній депутат Верховної Ради України Йосип Парубочий фактично повернули до життя знищену будівлю. І допомагала в цьому релігійна громада села, вчителі та учні Вузлівського природничо-екологічного коледжу. Але й після ювілейних урочистостей робота не припинилася: в безпосередній близькості від музею почали формувати Співоче Поле, а перед музеєм минулого року споруджено дерев’яний колодязь, з якого відвідувачі вже черпають чисту джерельну воду.

Новостворений повноцінний музей прикрасив і село Новосілки Буського району. Тут Маркіян Шашкевич прожив із 1841 до 1843 року. Тут минали останні роки й дні його страждального життя. Звідси починається Маркіянова дорога в безсмертя. Тільки через півстоліття після захоронення на сільському цвинтарі в чужій гробниці патріотична ініціатива галицької молоді спричинилася до перенесення останків священика і поета до Львова на Личаківський цвинтар (1893 р.). Оскільки в селі не збереглися ні церква, ні плебанія, музей вирішили розмістити в колишньому шкільному будинку початку ХХ століття поруч із домом “Просвіти” і новозбудованою школою, котра носить ім’я Маркіяна Шашкевича. Керівництво району — голова РДА Володимир Сай, голова райради Володимир Замроз, заввідділу культури Людмила Ціхоцька, парох села о. Іван Білута доклали величезних зусиль, аби перетворити давно не використовувану будівлю в чудове багатокімнатне приміщення. Силами львівських діячів культури в центрі села було сформовано музейно-меморіальне середовище. Відомий художник Євген Безніско подарував Новосілкам високимистецький пам’ятник Шашкевича (роботи його дружини скульптора Теодозії Бриж). А щодо експозиції — то її з великим творчим піднесенням творили задувані Орест Скоп та Галина Корнеєва. Запропоновано було дещо іншу концепцію, ключем якої стала “хресна дорога” Шашкевича: від порога смерті — до безсмертя. Від проростання його духовних зерен — до відновлення вимріяної ним державної незалежності України. Експозиційний матеріал тут подано з урахуванням новітньої історії краю з великими культурними, просвітницькими традиціями, а також сторінками визвольної боротьби проти окупаційних режимів. Цього року музейний комплекс

привертатиме увагу численних відвідувачів — сповниться 170 років від смерті о. Маркіяна та 120 років від часу перенесення його домовини на Личаківський цвинтар. Готуючись до цих подій, люди виявили дорогу історичну пам’ятку: в давній капличці зберігався дубовий хрест, котрий стояв біля місця могили Шашкевича в Новосілках ще з позаминулого століття. Символічно, що народна пам’ять таким чином “дала про себе знати”: збережений хрест Маркіяна — одна з найдорожчих реліквій на всьому шашкевичівському просторі!

Жовківський район, село Деревня. На літературній мапі України це село донедавна було

Маркіян Шашкевич — сьогодні

майже непомітним. Але воно особливим чином пов’язане із життям і творчістю Шашкевича: тут зберігся старовинний будинок кінця XVIII чи початку XIX століття. Скромна, але добротна збудована, зручна й вигідна плебанія зі старими підлогами, вікнами, печами “посідає” невеликий затишний салон, у якому збиралася родина о. Крушинського; тут виросла донька Юлія, котра як “перша красавиця на всю округу” причарувала Маркіяна і стала його нареченою, а потім дружиною. Подружжя мешкало тут коротко: з 1837 до 1838 року. По смерті чоловіка (1843) вдова Юлія в Деревні була досить часто. Сущо диво, що не лише будинок, а зарослий ставок за подвір’ям має такий само романтичний вигляд, як за часів Шашкевича! Здійснюють над селом опіку представники двох наших церков — УГКЦ у УПЦ КП. Під патронатом Сокальсько-Жовківської єпархії УГКЦ у Жовкві 2012 р. перевидано “Русалку Дністрову” зі вступним словом єпископа Михайла (Колтуна).

А 4 листопада в Деревні сталося кілька подій. Після панакхиди, відправленої Владикою Михайлом, відбулася презентація згаданого видання, відтак відкрито літературно-меморіальний музей при сільському Будинку культури.

Ініціатором створення музею стала праправнучка Юлії, відома громадська діячка п. Ірина Дудківська. Вона вже не раз допомагала музеям Львова та області родинними реліквіями. А для “наймолодшого” музею передала безцінні експонати: меблі, стародруки, серед яких — колекція молитовників. Скромна й високоінтелегентна, пані Ірина внесла зі своїх заощаджень близько 10 000 гривень. Грошову лепту мирян (9 000 гривень) зібрав на музей помічник єпископа Михайла о. Ярослав Малиш.

Створенню музею сприяли голова депутатської комісії Львівської облради відомий громадський діяч Орест Шейка, голова Жовківської районної Ради Тадей Швай, а Шашкевичівська Комісія на чолі з відомим ученим Феодосієм Стеблем та шашкевичезнавцем Михайлом Шалатою консультувала творців експозиції — художника Ореста Скопа і науковця Галину Корнеєву. Їм, не покладаючи рук, допомагав ди-

ректор Народного дому Мирослав Мандрик, залучивши до праці й свою сім’ю!

...На жаль, не довелось мені взяти участі у святі, воістину народному. Але дуже багато людей у ці дні телефонують, діляться враженнями. І, певна річ, усі сходяться на одному: згодом новостворений музей потрібно буде розмістити в стінах старої плебанії, де Маркіян Шашкевич і його дружина Юлія зазнали родинного шаста. Нині будинок служить помешканням для священика місцевої церкви, котра належить громаді Православної Церкви Київського Патріархату.

Ставлення о. Б. Горінецького до свого великого попередника винятково шанобливе. Це він ініціював ювілейного 2011 року

коли заснував періодичне науково-популярне видання “Шашкевичіана”.

На початку 90-х років минулого століття довголітній керівник Інституту-заповідника Маркіяна Шашкевича в Канаді п. Михайло Марунчак передав “Шашкевичіану” Україні — Шашкевичівській Комісії при Інституті українознавства ім. Івана Крип’якевича (Львів). Тут видання змінило формат і обсяг, набрало поважного наукового характеру. Сьогодні на виході її чергове 7—8 число, а “Бібліотека “Шашкевичіани” нараховує поважну кількість книжок.

Винятково важливою для сучасного читача є “джерельна” публікація: “Маркіян Шашкевич. Русини. Голос галичан”

встановлення на будинку меморіальної таблиці, як лише міг допомагав збирати кошти, передав організаторам експозиції багато цінних предметів. Як мовиться, згода буде! Створення музею в Деревні — заслуга і греко-католицького, і православного (Київського Патріархату) священства Жовківщини.

«Власне лице» книжкової Шашкевичіани

Багато хто з моїх друзів-однокурсників дбайливо зберігає у своїх домашніх бібліотеках серію різноколірних книжечок-“метеликів”, виданих Львівським університетом у 1961—1962 рр. і присвячених Шашкевичу, “Руській Трійці” та “Русалці Дністровій”. З тієї скромної серії починається відлік післявоєнної книжкової Шашкевичіани. Незважаючи на залежність від вимог офіціозу (надто поверхове тлумачення складних політичних процесів кінця XIX — першої половини ХХ століття), ці ластівки звітували провесні у сучасному шашкевичезнавстві, заклали міцну базу вивчення і популяризації напівзабороненої, у всякому разі, малоприйнятної для радянського режиму особи. Тоді мало хто навіть із патентованих літературознавців бачив або тримав у руках монографію Степана Шаха “О. Маркіян Шашкевич та галицьке відродження” (Париж—Мюнхен, 1961). Замовчували в Україні й те, що українська діаспора в світі знає і популяризує спадщину Маркіяна Шашкевича.

За порівняно короткий час у м. Вінніпезі (Канада), де українське було дуже потужним, виникає своєрідна шашкевичівська оаза: Інститут-заповідник з бібліотекою та архівом, встановлюється пам’ятник М. Шашкевичу, налагоджується періодичне видання — “Шашкевичіана” з додатками-копіями бібліофільських раритетів, випущено серію ювілейних поштових марок.

Керівник канадського заповідника п. Михайло Марунчак взорувався на вісник 30-х років ХХ століття “Золочівські вісті”,

(упорядкування, передмова та примітки Феодосія Стебля, Л., 2010). Віднайдені відомим істориком-шашкевичезнавцем фрагмент невідомої праці М. Шашкевича німецькою мовою перекладено й прокоментовано. Поставлено чіткий державницький, соборницький акцент на діяльності Шашкевича як лідера українського національно-патріотичного спрямування у львівському молодіжному середовищі, в якому, як знаємо, звучали мотиви проавстрійські, пропольські й визрівали москвофільські.

І науково-публіцистичний твір “Русини”, і панегірична ода “Голос галичан” фактично виконували одну й ту ж місію: заманіфестувати незалежницьку, всеукраїнську позицію, засновану на міцних підвалинах (історичне минуле Руси-України, тяглість національно-визвольної боротьби, єдина народна мова як засіб поєднання галичан із наддніпрянцями). Ф. Стеблій добре відчуває “пульс” життєдіяльності “Руської Трійці”, а він, отой пульс, збігався з “темпоритмом душі” самого Шашкевича (“...може, спомин силу дасть / воскресити в новій силі / руську віру, руську владсть...”)

Учасники “Руської Трійці”, напевно, торкалися таких “важких” тем, як державна незалежність України, бо, наприклад, Іван Вагилевич у “Передговорі к народним руским пісням” говорить про “племена слов’ян”, котрі “лишилися самостоянства, а Русь заступлена була Бескидами”... **Самостоянство** — ось мета, якої прагнули — нехай у далекому майбутньому — діячі “Руської Трійці”.

Проте докладно знаємо, що вже в близькому майбутньому їхні шляхи розійдуться. Різні складуться для цього причини й приводи — і об’єктивні, і суб’єктивні.

Складність долі найближчих соратників Шашкевича — Івана Вагилевича та Якова Головацького, котрі після розлуки зі своїм керманічем zostалися “без руля і без вітрил”, не раз була предметом суперечок, провокуючи хронічний синдром несприйняття всього позитивного й корисного з їхньої поетичної, перекладацької та наукової спадщини, не кажучи про обсяг і значення фольклорно-етнографічних праць.

Відомі дослідники — Роман Кирчів (монографія “Маркіянове сузір’я”, вид-во “Львівська політехніка”, Л., 2012) та Михайло Шалата (“Будителі”, Дрогобич, “Коло”, 2012) подають читачеві запевнення: мусимо залишити в минулому вульгарно-критиканську методу “злопам’ятання” помилок, промахів, трагічних колізій і непорозуміння, котрі часто затуляють “позитив” у громадській і творчій роботі тих, що були “першими”.

Знаний дослідник (філолог, історик) Василь Горинь видав у “Бібліотеці “Шашкевичіани” 2 книжки: “Автобіографію” і твори Володимира Шашкевича” та “Похорон Маркіяна Шашкевича” — обидві вийшли 2011 року.

Постать старшого Маркіянового сина Володимира як поета, публіциста, мемуариста, найяскравішого з плеяди прогресивної галицької молоді другої половини ХІХ ст. привертає сьогодні особливу увагу. Їй присвятив хвилюючий есеї Ярема Гоян, збирають і систематизують матеріали про Володимира бережанські краєзнавці. Володимир — живий символ духовної спадковості (“З батьків на сини”), яскрава й колоритна фігура в літературно-мистецькому середовищі Галичини, що на той час уже майже сформувалося як україноцентричне, зорієнтоване на загальноукраїнські цінності.

Якщо ювілеї (історичні, політичні, літературні тощо) і досі мають для нас не лише ритуальний, а й пізнавальний і виховний сенс, то чи можна обминути 1893 рік?

Це ж незабаром, цього року відзначимо подію, котра сколихнула сонне галицьке поспільство і спричинилася до осмислення місії Маркіяна Шашкевича та діяльності “Руської Трійці”, і значення “Русалки Дністрової” як націєтворчого, отже, й державотворчого чинника. Отже, 120 років тому з ініціативи студентської молоді відбулася тріумфальна патріотична маніфестація — перенесення тлінних останків Шашкевича до Львова. Про неї докладно розповідає Василь Горинь. Він також підготував до видання підсумкову книжку “Відслонення Шашкевича”.

Набутком мовознавчої Шашкевичіани стала монографія Ірини Фаріон “Отець Маркіян Шашкевич — український мовотворець” (видавництва “Львівська політехніка”, Л., 2007), а розвідка Галини Корнеєвої “Українська дитяча книжка Галичини (II пол. ХІХ—1939): від “Читанки” Маркіяна Шашкевича” (“Світ”, 2011) є першим системним дослідженням великого пласту освітньо-педагогічної культури краю.

Зі своїм помітним добром виступив науковець і поет Петро Шкраб’юк (збірка статей, есеїв, віршів “Наріжний камінь Маркіяна”, Л., 2012).

Далі буде.

“Патріотична акція українських державників викликала шалений спротив місцевих промосковських угруповань”.

Молоді роки

Василь Кук (генерал-хорунжий УПА, “Василь Коваль”, “Юрко Леміш”, “Ле”, “Медвідь”) народився 11 січня 1913 р. в с. Красне Золочівського повіту Тернопільського воєводства (теперішній Буський район Львівської обл.). Батько Степан Матвійович — залізничник. Мати Прасковія Федорівна — селянка.

Усі діти родини Куків були членами Організації Українських Націоналістів, яка боролася з утисками прав українців польською владою. Двох братів Василя — Ілярія та Ілька — стратили поляки. За радянської влади всі члени родини були засуджені до позбавлення волі, все майно батьків конфіскували.

У 1923—1932 рр. навчався в Золочівській класичній гімназії товариства “Рідна школа”. Із 1927 р. належав до молодіжної організації “Пласт” куреня ім. Івана Богуна, 1929-го став членом Юнацтва ОУН, із 1932 р. — член Золочівської повітової ексекутиви (Проводу) ОУН. Після закінчення гімназії навчався в Люблінському католицькому університеті на юридичному відділенні.

Роки в ОУН

Василь Кук організував і очолював студентську групу членів ОУН. У 1932—1934 рр. виконував доручення крайової ексекутиви (КЕ), як зв’язковий їздив до Кракова та на Волинь, перевозив нелегальну літературу, зброю.

За революційну діяльність його неодноразово заарештовувала польська поліція. 1934 р. був засуджений польським судом за революційну діяльність до двох років позбавлення волі. 1936 р. виїшов на волю й очолював Золочівський повітовий провід ОУН.

У травні 1937 р. перейшов у підпілля, оскільки знову постала загроза арешту. Проводив неле-

На тлі суворой доби

До сторіччя з дня народження останнього командира УПА Василя КУКА

Василь Степанович Кук — командувач УПА з 1950 р. (після загибелі Р. Шухевича). 1954 року був заарештований і відсидів у радянських в’язницях і таборах, не дочекавшись суду, шість років. Останні роки проживав у Києві.

ності військового штабу, відбував старшинські військові вишколи.

Навесні 1941 р. організував і очолював Центральний штаб похідних груп ОУН для переходу у східні області України, включно з Кримом і Кубанню. У червні 1941 р. очолював Львівську провідну похідну групу (близько 20 членів), яка 30 червня прибула до Львова й організувала Народні Збори, на яких було проголошено Акт відновлення Української Держави.

У липні-серпні 1941 р. організував і очолював Київську провідну похідну групу членів ОУН (близько 30 осіб) переважно зі східних областей та Волині, для повторного проголошення відновлення української державності в Києві. 31 серпня у Василькові частину членів групи, серед них і В. Кука, заарештувала німецька поліція. Під час перевезення групи до Львова у Луцьку В. Кука, Дмитру Мирону та зв’язковому Тарасу Онишкевичу вдалося втекти з-під варти.

Навесні 1942 р. Василь Кук очолював Провід ОУН на південно-східних українських землях. Після загибелі Д. Мирона в липні 1942 р. та арешту його заступника П. Сака безпосередньо керував діяльністю ОУН на всіх українських центрально-східних і південних землях. Навесні 1943 р. очолював УПА-Південь.

У квітні 1944 р. керував найбільшим боєм УПА під Гурбами.

З 1947 р. був заступником Романа Шухевича на всіх його посадах, а після його загибелі 5 березня 1950 р. В. Кука обрано Головою Проводу ОУН в Україні, Головним Командиром УПА та Головою Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради.

Був членом Головної Булави Всеукраїнського Братства ОУН-УПА, головою Наукового відділу Братства ОУН-УПА.

Арешт

23 травня 1954 р. Василя Кука заарештували співробітники КДБ за допомогою завербованого колишнього підпільника Чумака (Микола Примас), якого Кук добре знав особисто. Перебував у слідчих в’язницях Києва і Москви до 1960 р. Звільнений у зв’язку з новим курсом політики М. Хрушова з метою скомпromетувати його в очах українців.

«Зречення Василя Кука»

1960 року Василь Кук написав так званий “Відкритий Лист В. Кука до Ярослава Стецька, Миколи Лебедя, Степана Ленкавського, Дарії Ребет, Івана Гриньоха та до всіх українців, що живуть за кордоном!”, у якому визнавав радянську владу в Україні, зрікався та засуджував засади та методи боротьби ОУН та УПА, а також закликав екзильні українські організації, які вели націо-

нально-визвольну боротьбу, до її припинення та визнання СРСР:

“Український народ, як і інші народи СРСР і країн народної демократії, всяку спробу повернення до старих порядків зустріне вороже і буде всіма засобами захищати те, що йому дала Радянська влада”.

Можливо, це був вимушений крок з боку Василя Кука, зроблений під тиском КДБ СРСР. На початку 2000-х років, у кулуарах чергового Збору КУН, член КУН С. Павчак запитав, підписував він особисто чи ні вказаний “Лист”. Василь Кук відповів йому (приватно в кулуарах чергового Збору КУН), мовляв, “а що, ви не знаєте, як тоді (за часів СРСР — С. П.) підписувалися подібні документи?!” — без подальших пояснень. Рік (1960) підписання “Відкритого Листа” В. Кука можна вважати за дату формального закінчення підпільного збройного опору ОУН—УПА (т. зв. “повстанчої боротьби”, що фактично припинилася ще в середині 1950-х років, орієнтовно після ХХ з’їзду КПРС у 1956 р.), оскільки він був останнім повноважним Головним Командиром УПА.

Помер Василь Кук 9 вересня 2007 року у Києві. Поховали на батьківщині — в селі Красне Львівської області. Так заповідав покійний.

Просвітяни Луганщини 2013 рік розпочали з урочистого вшанування Героїв України — керівників національно-визвольної боротьби українського народу за свободу й незалежність: разом із членами патріотичних політичних партій і громадськості традиційно відзначили 104-ту річницю від дня народження Степана Бандери та 100-річчя Василя Кука. Мітинг з ушанування Степана Бандери відбувся біля пам’ятника Великому Кобзареві. Патріотична акція українських державників викликала шалений спротив місцевих промосковських угруповань, які намагалися перешкодити проведенню заходу.

Також просвітяни відзначили сторіччя від дня народження українського військового й політичного діяча, останнього Головного командира УПА Василя Кука (11.01.1913—09.09.2007). У приміщенні Українсько-канадського центру “Відродження” Правління ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка проведено науково-практичну конференцію “Василь Кук: військово-політичний портрет останнього командира УПА на тлі суворой доби”, участь у якій узяли провідні науковці Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, представники громадськості, українського духовенства, студенти вишів обласного центру, а також ветеран національно-визвольної боротьби УПА, 86-річний луганець Роман Кравчук. Були гості зі Львівщини, Івано-Франківщини, Туреччини.

Шляхами визвольної звитяги

Ювілейний захід розпочався з Господньої молитви та проповіді, присвяченої пам’яті великого українця, яку промовили священники українських Церков — о. Михайло Ющин (УГКЦ) та о. Петро Савчук (УПЦ КП).

Просвітянка, доктор історичних наук, професор кафедри історії України ЛНУ Ольга Борисова розглянула загальні проблеми українського національно-визвольного руху ХХ сторіччя.

Спогадами про зустрічі з Василем Куком поділилися про-

світяни — директор НВК—ЗОШ № 59 Юрій Принь та лікар Ігор Саєнко, відзначивши виняткову шляхетність останнього Головного командира УПА та проаналізувавши наукові й публіцистичні праці славного командира.

Вразив виступ ветерана антинімецького та антибільшовицького Руху Опору, луганця родом з Івано-Франківщини Романа Кравчука. Розповівши про особисту участь у визвольній боротьбі й табірні поневіряння, старий повстанець висловив

своє бачення величі могутньої постаті Василя Кука.

Член Правління обласного просвітянського об’єднання Юрій Кисельов акцентував на діяльності Василя Кука як Головного командира УПА в 1950—1954 рр., що обрав єдино виправдану тактику подальшої повстанської боротьби, коли сили української нації для продовження збройного опору вичерпано, і головним було зберегти молоде покоління національно свідомих співвітчизників.

Доповідь на тему “Праці Василя Кука — “Леміша” про колгоспне рабство” підготував голова обласної організації “Молода Просвіта”, магістрант Станіслав Шейнога.

Очілюючи просвітяни Луганщини Володимир Семистяга поділився змістом нових архівних знахідок із колись таємних компартійних фондів, у яких спецслужби інформували керівництво ЦК КП(б)У про реакцію пересічних громадян на лист-звернення Василя Кука до української діаспори, які вбачали в ньому не зрадника і конформіста, а несхитного борця за незалежність України.

Учасники конференції переглянули документальний фільм про Василя Кука в двох частинах “Уроки патріотизму” режисера Національної кіностудії ім. О. Довженка Олександра Муратова та ознайомилися з рідкісними науковими виданнями й світлинами самого Василя Кука, з його автографами й творами про нього, представленими на книжковій експозиції, підготовленій членом Правління Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” Валентином Бонарь.

Проведений ювілейний захід засвідчив, що про Василя Кука, який упродовж Другої світової війни організував і очолював націоналістичне підпілля на східних українських теренах, знають і на Луганщині, пам’ятають, цінують, поважають і люблять його.

Прес-центр Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Погасла свічка Михайла Гориня

“Краще засвітити одну свічку, ніж усе життя проклинати п'їтьму”, — цим девізом керувався організатор самвидаву, правозахисник, видатний громадський і політичний діяч Михайло ГОРИНЬ. Його життя — ціла епоха боротьби за людські права і незалежність України — згасло близько 2 години ночі 13 січня року Божого 2013-го. Поховали М. Гориня 15 січня на Личаківському кладовищі у Львові.

Народився Михайло Горинь 17 червня 1930 року в с. Кнісело Жидачівського р-ну Львівської обл. Його батько, Микола Михайлович (1905—1988), був головою сільської “Просвіти”, керував районною нелегальною організацією ОУН, репресований польською та радянською владою. Родина матері, Стефанії Данилівни (з роду Грек, 1911—2003), теж була політично активною. У грудні 1944-го Михайла з матір'ю радянська влада депортувала, та дорогою на заслання їм удалося втекти. Переховувалися в родичів по сусідніх селах. 1949-го, щоб не вступати в колгосп, сім'я перебралася в м. Ходорів.

1949—1954 рр. Михайло Горинь навчався на відділенні логіки і психології Львівського університету. 1953 р. був виключений за відмову вступити в комсомол, але, завдячуючи ректорові академіку Євгену Лазаренку, його поновили. Мав зв'язки з підпіллям ОУН, виготовляв і розповсюджував листівки.

1954—1961 рр. працював учителем логіки, психології, української мови і літератури, директором шкіл, завідувачем районного методкабінету, був інспектором Стрілківського району. З 1961 р. на науковій роботі. Він — один із організаторів першої в СРСР експериментальної науково-практичної лабораторії психології і фізіології праці при Львівському заводі автотранспорту. Автор низки методичних розробок для вчителів, статей у галузі психології праці. Готував дисертацію, склав кандидатський мінімум.

Один із організаторів і член президії Львівського Клубу творчої молоді “Пролісок” (1963). Налагодив виготовлення та розповсюдження в Україні літератури самвидаву, політичної літератури, яка видавалася за кордоном.

Заарештований 26 серпня 1965 року за звинуваченням у проведенні антирадянської агітації і пропаганди (ч. 1 ст. 62 і ст. 64 Кримінального кодексу УРСР). 18 квітня 1966 року на закритому засіданні Львівського обласного суду в одній справі з братом Богданом Горинем, Михайлом Осадчим і Мирославою Зваричевською засуджений на 6 років таборів суворого режиму.

За пропаганду і розповсюдження самвидаву серед в'язнів 18 липня 1967 року суд Зубово-Полянського р-ну Мордовської АРСР присудив Гориневі 3 роки ув'язнення у Володимирській тюрмі. Звідти він теж зумів передати в Україну інформацію про становище в'язнів. Тим часом Іван Гель видав самвидавом книжку М. Гориня “Листи з-за ґрат” (1971).

Звільнений 26 серпня 1971 року. У Львові, де мешкала сім'я, його не прописали. Під загрозою бути звинуваченим у “дармоїдстві” улаштувався машиністом на будівництві хімкомбінату в Рівненській обл. Із вересня 1972 р. працював кочегаром у котельнях Львова, з 1977-го — психологом на заводі “Кінескоп”. Опікувався родинами політв'язнів.

Брав участь у виробленні основоположних документів створеної 9 листопада 1976 року Української Громадської Групи

сприяння виконанню Гельсінкських угод (Українська Гельсінкська Група). Після арештів засновників УГГ бере на себе видання її Інформаційного бюлетеня, підготував №№ 4—7.

Упродовж 1981 року в помешканні Горинів було шість обшуків. Під час обшуку 23 березня йому підкинули сфабрикований від імені УГГ документ у зв'язку зі справою Івана Кандиби, а 28 листопада — текст на 15 сторінках під малограмотною назвою “Соціальні дослідження механізму русифікації на Україні” (треба б “соціологічні”).

3 грудня 1981 року, після 13-годинного обшуку, Гориня знову заарештували. У слідства не було доказів проти нього. На знак протесту проти фабрикування “справи” він оголосив голодування і відмовився брати участь у попередньому розслідуванні.

25 червня 1982 року М. Горинь засуджений за ст. 62 ч. 2 і ст. 179 КК УРСР (антирадянська агітація і пропаганда та відмова дати свідчення у справі І. Кандиби) на 10 років позбавлення волі в таборах особливого режиму та 5 років заслання. Визнаний особливо небезпечним рецидивістом.

12 листопада 1982 р. прибув етапом до табору ВС-389/36, с. Кучино Чусовського р-ну Пермської обл., де, нарешті, був прийнятий співкамерниками до УГГ. Обговорював з Юрієм Литвином проблему реформування УГГ, написав психологічні нариси про співкамерників Олександру Тихого, Валерія Марченка, Юрія Литвина, про Василя Стуса.

Тяжко хворів. У травні 1984-го у Гориня стався інфаркт міокарда. 28 листопада 1986 року етапований до Львова, де після другого інфаркту його поклали до лікарні. Повернули етапом на Урал. Улітку 1987 року стояв перед загрозою загибелі. Помилуваний 2 липня 1987 року, 1990-го реабілітований.

Уже в липні 1987 року В'ячеслав Чорновіл і Михайло Горинь відновили видання машинописного журналу “Український вісник”, який став органом УГГ.

11 березня 1988 року Михайло Горинь, Зиновій Красівський і В'ячеслав Чорновіл підписали “Звернення Української Гельсінкської Групи до української та світової громадськості” про відновлення її діяльності. В. Чорновіл, брати М. та Б. Горині виробили і 7 липня 1988 року на мітингу у Львові оприлюднили “Декларацію принципів Української Гельсінкської Спілки”, створеної на основі УГГ. М. Горинь став членом Виконкому УГГ.

11 серпня 1988 року Управління КДБ Львівської обл. винесло Гориневі офіційне

попередження у зв'язку з його “антирадянською діяльністю”. Його неодноразово затримувала міліція, зокрема, в Чернівецькому університеті, куди приїхав із доповіддю для студентів, його заарештували на 15 днів.

У вересні 1988 року М. Горинь організував і очолював Робочу групу захисту українських політв'язнів, яка увійшла до Міжнародного комітету захисту політв'язнів. Він учасник кількох нарад представників національно-демократичних рухів народів СРСР.

Улітку 1989 р. Горинь працює в Києві в оргкомітеті Народного руху України за перебудову. На Установчому з'їзді (8—10 вересня) обраний головою секретаріату НРУ, був головою Політради і співголовою НРУ.

У березні 1990—квітні 1994 рр. М. Горинь — депутат Верховної Ради України від Залізничного в. о. № 260 м. Львова. Працював у Комісії з питань суверенітету, міжреспубліканських і міжнародних відносин, очолював підкомісію зв'язків з українцями, що мешкають за межами України. Вхорив до фракції “Народна Рада”.

Михайло Горинь ініціював і організував найбільші загальнонаціональні акції, що сприяли консолідації нації і призвели до проголошення та утвердження незалежності України: “Ланцюг єднання” між Києвом і Львовом 21 січня 1990 року, Свято козацької слави (Запоріжжя, літо, 1990), Конгрес національних меншин (Одеса, листопад, 1991), “Дитяча дипломатія” (поїздки дітей зі Східної України в Західну і навпаки на Різдво і Великдень), Ліга партій країн Балто-Чорноморського регіону

(1994), 50-річчя Української Головної Визвольної Ради (1994).

Із травня 1992-го до жовтня 1995-го Горинь — голова Української республіканської партії. Один із засновників Республіканської християнської партії (травень 1997), член її Центрального Проводу. 3 грудня 1992 року очолював Конгрес національно-демократичних сил (КНДС). 1996-го заснував Центр досліджень проблем громадянського суспільства.

19 травня 2000 р. обраний Головою Української Всесвітньої Координаційної Ради (УВКР). На чолі делегації УВКР з метою досліджень та співпраці з закордонним українством відвідав українські громади європейських країн, зокрема, Польщі, Росії, країн Прибалтики, Словаччини, Сербії, Бельгії, а також громади Сибіру — в Тюмені, Новосибірську, на Камчатці, в Южносахалінську, Владивостоці, про що в УВКР видана книжка “Ми — українці”. Пішов у відставку з посади Голови УВКР 19 серпня 2006 року. Останніми роками тяжко хворів.

Дружина Ольга, з дому Мацелюх, 1952 р. за зв'язки з підпіллям була засуджена на 25 р. ув'язнення, 5 р. позбавлення громадянських прав, з конфіскацією майна, звільнена 1956 р. Брати Горині — відомі політичні діячі: Богдан — політв'язень у 1965—1968 рр. і народний депутат України в 1990—1998 рр.; Микола — голова Львівської обласної Ради, облдержадміністрації (1992—1996).

Михайло Горинь нагороджений орденом “За заслуги” 1992 р. (Польща), 1998 — українським орденом “За заслуги” III ступеня, у червні 2000-го — орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня, у листопаді 2005 — орденом “За заслуги” II ступеня, 8 листопада 2006, як член УГГ, — орденом “За мужність” I ступеня. 16 січня 2009 року “за вагомий внесок у справу консолідації українського суспільства, розбудову демократичної, соціальної і правової держави та з нагоди дня Соборності України” М. Горинь нагороджений орденом Свободи.

Світла пам'ять про Великого Українця Михайла Гориня навіки вписана в історію нашого народу.

**Борис ЗАХАРОВ,
Василь ОВСІЄНКО,
Харківська правозахисна група**

Просвітяни України, Центральне правління ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, редакція газети “Слово Просвіти” глибоко сумують за Михайлом Горинем — людиною великої і світлої душі, чіє життя покладене на олттар незалежності України. В наших серцях назавжди збережеться повага і любов до нескореного, невтомного трудівника національної ниви. Поділяємо біль неоправної втрати і просимо родину, друзів і соратників прийняти наші співчуття.

У День українського політв'язня помер Павло СКОЧОК

Павло Іванович СКОЧОК (нар. 5.05.1935, с. Острів Рокитнянського р-ну Київської обл. — п. 12.01.2013 р., м. Київ) — журналіст. Учасник українського правозахисного руху. Жертва радянської каральної психіатрії (1978—1982).

Навчався в Київському університеті, звідки відратований за “націоналістичні погляди”. Працював до 1966-го у редакції газети “Радянська Україна”. У квітні того ж року звільнений із роботи за критику ліній часопису. Знаний у самвидаві зі своїх виступів на суді в Івано-Франківську на оборону вчителя української мови Михайла Озерного та з листа-заяви на оборону Івана Дзюби.

1.12.1978 р. Павла Скочка заарештували і звинуватили за ст. 62 ч. 1 КК УРСР

(“Антирадянська агітація і пропаганда”). У лютому 1979 р. постановою Київського міського суду його відправили на примусове лікування, у квітні 1979 р. перевели до Дніпропетровської спецпсихлікарні.

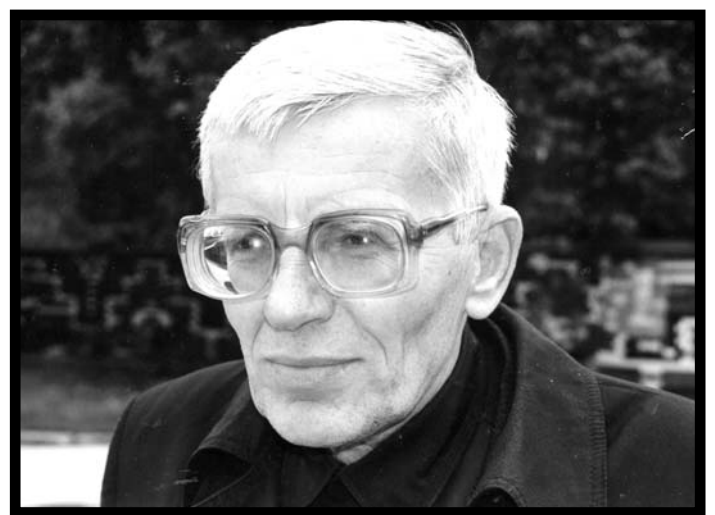
У квітні 1982 р. звільнили. Працював у музеї Л. П. Симиренка при Мліївській дослідній станції НДІ садівництва на Черкащині. П. Скочок вивчав і опрацьовував документи про життя й діяльність династії промисловців, учених і меценатів Симиренків. Згодом його звільнили з роботи. Працював коректором, кочегаром. 1985 р. надіслав свого паспорта до Президії Верховної Ради СРСР, протестуючи проти наруги над репресованими Симиренками та над своїми студіями про славетну родину й просив дозволу виїхати до Франції для по-

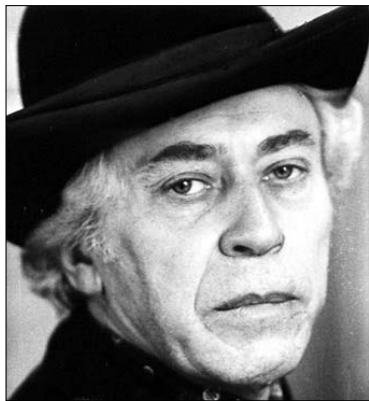
дальших досліджень літератури, архівів, джерел.

У 1987—1990 рр. брав участь у роботі Українського культурологічного клубу, Української Гельсінкської Спілки.

Видавав журнал “Золоті ворота”.

Тижневик “Слово Просвіти” висловлює співчуття рідним і близьким померлого. Вічна йому пам'ять.

Упорядник і автор літературно-критичних розвідок лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

*Рвися з горлянки свавільним криком,
Мій неслухняний вірші!*
В. Симоненко

*Що в двадцять літ в моєму серці втома,
Що в тридцять — смерті в очі подивлюсь.*

Рядки ці належать йому, справді двадцятилітньому. До тридцяти не дожив, життя обірвалось у неповні 29.

Рання смерть, політична кон'юнктура, спекуляція на його імені спричинилися до односторонніх чи й поверхових про нього суджень. Риторика, велемов'я заступили його як особистість. Особистість же заповідалася поліфонічна: лірик, байкар, сатирик, гуморист, прозаїк, публіцист, автор творів для дітей, літературний критик.

Щось ствердилося виразніше, набрало форм сталіших, щось — частково, щось тільки намічалось, для його дозрівання потрібен був час. Та час для нього зупинився. Поета не стало на злеті, коли хист його мав постати в іншій ваговій категорії.

Це був талант із рідкісним запасом морального здоров'я. Ще не задіяних резервів душі. Він єдиний із відомих його ровесників звернувся до забутого нині жанру байки. Деякі з ранніх його проб дивують дочасною дослістю думання. А байка "Суд", написана в останній рік життя, цілком вписується у реєстр здобутків байкарів, починаючи від Л. Глібова до А. Косматенка, чие ім'я випало навіть із літературних обойм.

Сатира й гумор Симоненка — це те, що також виокремлює його серед шістдесятників першої хви-

Василь СИМОНЕНКО (1935—1963)

Неслухняний

лі. Те краще, що є у "Веселому дріб'язку", у циклах "Заячий дріб" і "Мандрівка по цвинтарю" — мічене спостережливістю, дотепністю, гнучкістю й гостротою розуму.

Вигадливі й майстерно втілені віршовані казки для дітей "Цар Плаксії та Лоскотон" і "Подорож у країну Навпаки". До політичної сатири навіртає "Казка про Дурила". Твір дерзновенний, як на ту глуху пору. Засудити фантомний рай, збудований на крові, хай навіть і в алегоричній формі — на те міг зважитися тільки відважний розум. Тим паче, що в атмосфері доби вже простежувалися ознаки наростаючої хвилі репресій.

Симоненко належав до тих письменників, яким затісно в одному жанрі. "Вино з троянд" і ціла низка новел — підтвердження його можливостей як прозаїка. У його особі заповідався неабиякий критик. "Новаторство, коли воно

справжнє, ніколи не було й не буде руйнівною силою. Воно — глибоко природне і закономірне, як естафета поколінь. На досвіді митців минулого виростають праці попередників. Так не тільки в мистецтві. У фізиці Ейнштейн і Курчатова не вчинили ніякої диверсії проти Архімеда, хоч і не стали в двадцятому столітті відкривати закон Архімеда". Це з відгуку на дебют Драча, на його "Соняшник".

Шкода, що цей урок поета, чия творчість сприймається як чи не суціль протестний акт, кепсько засвоєний багатьма з нинішніх молодих літераторів. Симоненко шанував Драча, але й іронізував щодо тих, які "мітингують навколо його імені і нікого, крім нього, не визнають".

Мужність веслування проти течії — з найперших чеснот критика. Розуміння плюс характер — то і є, власне, літературна крити-

ка. Що й підтверджує цей голос з відстані у півстоліття.

"Те, що Іван Драч хороший поет, безсумнівно, як і те, що до нього теж були поети, які сьак-так писали геніальні вірші. Той, хто "не визнає їх", може поспівчувати самому собі. Не тільки тому, що він обкрадає себе, а й тому, що його "пристрасна любов" до Драча не викличе взаємності. Глибокомисляча людина, яка любить поезію і мистецтво, а не лише свої вірші, ніколи не дозволить крикунам поставити себе в смішне становище божка".

Яка прірва між цією молодою мудрістю і тими, хто, вживаючись у ролі божків, підігрують інтерес до себе замацаними сентенціями на взір: література приналежна до розваг, вона не є чимось більшим від спорту чи прогнозу погоди.

Аморальність не в тім, що висловлюються абсурдні речі, а в

Українська мелодія

Довго тужить сумна бандура
Про діла у старій сивині,
І якусь невідому зажуру
Навіває та пісня мені.

Не мелодія — збурена рана,
Не слова, а безжалні голки,
Тільки бачу не сині лимани
І не горді козацькі полки.

А ввижається — там, біля шляху,
На потоптаній кінми траві
Жирний ворон, мов чорна папаха,
На козацькій сидить голові.

А нав-круг по-ру-ба-ні
До-си-на-ють сни,
І да-ле-ко бу-бо-ни
Кли-чуть до вій-ни.

18.01.1957

Древній, обікрадений народі!
Над тобою прошумів розбій,
Та кати не вкрали твою вроду,
Не всушили дужий мозок твій.

Нові покоління, як обнова,
В лоні сповиваються твоім.
І дідівська гордовита мова
Служить вірно і слухняно їм.

Пристрасним, орлино-мудрим зором
Дивився у всесвіт з-під повік...
Виродки — підтвердження суворе,
Що живеш і житимеш повік!

08.02.1962

Піч

Лиже полум'я жовте черево,
Важкувато сопе димар,
Галасує від болю дерево,
Піднімаючись димом до хмар.

Бубонять рогаці і кочерги —
Щось пригадують з давнини,
І чекають покірно черги
Засмаглілі горшки й чавуни.

З тітки полум'я сон злизало,
Тітка гладить рукою глек,
Теплий ватяник зав'язала
На застуджений свій попереk.

Біга тітка із кухні в сіни,
З-під повітки заносить дров —
З них струмує жовтаво-синя
Віковична печаль дібров.

Звично грюкають мляві двері,
Піч гуде і димить у світ —
Скільки в пашу цій ненажері
Тітка вкинула кращик літ!

Сновигають по зморшках думи,
На щоках танцює вогонь,
Сажа в'їлася чорним глумом
У пелюстки її долонь.

Біля печі вона, мов бранець,
Слугувала під шурх спідниць,
Віддавала дівочий рум'янець
Чистоті смачних паляниць...

Менше ми гіркоти нестимем,
Стане ближчою наша мета,
Як не будуть у небо димом
Підніматись жіночі літа.

28.01.1962

Жорна

Натуга на руках,
від втоми чорних,
здувала жили,
ніби мотузки.
Каміння клацало зубами
в жорнах,
жувало жовті зерна на друзки.
І сіялось не борошно,
а мука...

При тьмяному мигтінні каганця
жіночі ніжні
материнські руки
тягли за ручку
каміння без кінця.
Журливо мліли очі сумовиті,
і борошно,
мов біла кров, лилось...

Це все було
в двадцятому столітті,
що грозами над нами пронеслось.
Ми часто чуем
радівну зловтіху
у голосі ворожому,
чужім,
що заглядали кривда
й люте лихо
у наш —
для щастя виведений — дім.

Хай сатаніють
виродки од крику —
нас не знобить
од їхньої хули:
нам жорна ті
із кам'яного віку
на танках варвари
з Європи привезли.
І то для них
такі й була наука,
коли —
у всього світу на виду,
немов у жорнах,
дужі наші руки
перемололи варварську орду.
Народе мій!
Титане непоборний,
що небо підпирає голубе!
Твій гордий подвиг
не принизять жорна —
вони лиш возвеличують тебе.
Дарма біситься
злість ворожа, чорна —
нічим не очорнить
твоеї боротьби!
Цілую руки,
що крутили жорна
у переддень космічної доби.

Квітень-травень 1960

Злодій

Дядька затримали чи ввіймали —
Дядька в сільраду ескортували.
Дядька повчали і докоряли:
"Як вам, дядьку, не ай-яй-яй
Красти на полі свій урожай!
У кого ви крали? Ви крали в себе.
Це ж просто сором — красти свій труд".
Дядько понуро тім'я теребив
І смакував махру.
Дядько кліпав товстими віями,
Важко дивитися в очі ганьби,
Важко йому із домашніми мріями
Враз осягнути парадокси доби.
"Та воно, так, — у кулак хахикав, —
Красти погано... Куди вже гірш".
Рвися з горлянки свавільним криком,
Мій неслухняний вірші!

Чому він злодій? З якої речі?
Чому він красти пішов своє?
Давить той клунок мені на плечі,
Сором у серце мені пліє...
Дядька я вбити зневагою мушу,
Тільки у грудях клекоче гроза:
Хто обікрав, обскуб його душу?
Хто його совісті руки зв'язав?
Де вони, ті — відгодовані й сірі,
Недорікуваті демагоги і брехуни,
Що в'язи скрутили дядьковій вірі,
Пробираючись в крисла й чини.
Їх би за ґрати! Їх би до суду!
Їх би до карцеру за розбій!
Доказів мало??? Доказом будуть
Лантухи вкрадених вір і надій.

12.10.1962

Україно, п'ю твої зіниці,
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене — диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік.

Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю —
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю!

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побути на самоті.

Рідко, нене, згадую про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти втекли на небо,
Ходить їх до біса по землі.

Бачиш: з ними щогодини б'юся,
Чуєш — битви спокоєнвічний грюк!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно! Ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

26.12.1961

тім, що оприлюднюються вони з розумінням їхньої абсурдності. "Божок" пам'ятає про небезпеку розбожнювання. Розуміє, що тільки розхитуючи усталене, аксіоматичне, можна повернути увагу до себе, і в такий спосіб на якийсь час подовжити свій "статус".

Симоненко сповідував духовне, а не формальне новаторство. Уявити його в іншій ролі абсолютно неможливо. Бо якщо література не більша від спорту, то як пояснити, чому епоху, у якій жив Шекспір, називають усе-таки епохою Шекспіра? Чи бракувало спортсмена його рівня?

На часі сумарний підхід до творчості Симоненка, щоб читач, який при звичайстві до панегіричного тону, замислився, якого письменника ми втратили тоді, коли він тільки народжував силу. Ліричну передусім.

Жага істини і справедливості, романтичні поривання і відпорність на будь-яку брехню, передусім у її державницьких формах, гостре відчуття недосконалості у різних її виявах, людяність, совісність — таким постає він у своїй пристрасній ліриці.

Є суттєва різниця між патріотичними віршами Симоненка і тим літературним патріотизмом, що нагадує гримотіння порож-

нього воза. Симоненко — це природність, щирість, уболівальність. Саме цими якостями переймався його читач за глухої пори потоптування.

Симоненко — це налаштованість на правду. Не тільки на правду факту, а й на ту велику правду, якою б вона мала бути між людьми. Тому такий пристрасний його опір негативу. Цей внутрішній спротив присутній, сказати б, за кадром. Готовність до ризику, зарядженість на полеміку, на оскарження одіозного — це теж Симоненко. І хай не вводять в оману його лояльні щодо режиму висловлювання. Він знав їм ціну, та й почав прозрівати раніше від інших. Але, як газетяр і поет, змушений був іти на компроміси, щоб мати можливість бодрі опосередковано сказати те, що було суттю його природи — бунт в ім'я досконалості. Безсумнівно, коли б доля дарувала йому довший вік, опинився б він серед репресованих. Можливо, випало б йому те, що випало Стусу. Тим паче, що в них чимало спільного.

Не треба б заплішувати очі на слабкі місця у його творчості. Це принижує його шляхетне перо. Він пішов із життя у тому віці, ко-

ли інші тільки починають свій шлях. Молодість, брак досвіду простежуються навіть у широко-знаних віршах. "Звично грюкають мляві двері", — каже поет у вірші "Піч", не помічаючи, що грюк і млявість не поєднуються. Там же: "Сажа в'їлася чорним глумом у пелюстки її долонь". Досадна красивість. Пелюстки долонь пасували б панночці, а не тітці, що весь вік вправлялася біля печі з кочергами й рогаками. Остання строфа цього ж вірша сприймається відрубно, таке собі мораліте. Озвався байкарський досвід поета.

Симоненко захоплювався Вінграновським, що вряди-годи озивалося і в його поезії. Іноді безпосередньо: "Народе мій! Народ мій завжди буде! Ніхто не перекреслить мій народ! Пощезнуть всі перевертні й прибудути, І орди завойовників-заброд!" Чистий Вінграновський. Але якщо автор "Атомних прелюдів" немислимий без котурнів, то в Симоненка вони — сторонне тіло: не той фенотип. Чи применшує це роль поета? Нискільки. Чужі впливи, за контрастністю, тільки увиразнюють самість автора.

Пік зрілості Симоненка — 1962. Саме цього року були написані найглибші речі. У другій половині листопада поет започатку-

вав свої щоденникові записи, що озвалися потім партійним переполохом, провокаціями, домислами. Їх мало, тих записів, але вони здетонували як бомба. Молодому читачеві, який нині ознайомиться з цими нотатками, може спасти на думку: з чого, власне, зчинився шарварок? Що в них крамольного? Йому важко повірити, що в країні тотальної неправди навіть натяк на правду вже крамола.

Крамола справжня вичерпувалася фразою: "Ніяке вчення не сміє монополізувати духовне життя людства". Сказано з проекцією на марксизм. Це не означає, що Симоненко застарів. Вилушимо дешифр з "окрайців думок", які корисно взяти в дорогу. "...тигр, що живився чоловічиною" (це про Сталіна). "Немає нічого страшнішого за необмежену владу в руках обмеженої людини" (Стоп. Сентенції півстоліття, а ілюстрація з сьогодення — перед очима).

Для поета найстрашніше — втрата людської гідності, і він задумується, чи витримає справжні випробування, якщо вони випадають на його долю. "Душа прагне потрясіння, а розум боїться їх". "Треба вчитися бачити себе збоку", — важко повірити, що це написано умираючою людиною.

Симоненко щоденникових записів — самотній і всіма забутий. Віршів його не друкують, а ті, що друкують, немилосердно калічать. Та попри все, він постійно повертається до літератури. Ті розмисли злободенні й досі. "Як простір немислимий без руху, так поезія немислима без думки. Що ж то за простір, що в ньому не можна рухатися? Яка то поезія, коли вона не мислить? Поезія — це прекрасна мудрість". "До чого змілів наш гумор, яка зубожіла сатира!" "Формалізм починається там, де кінчається думка".

Самовимогливість поета подиву гідна: розхвалює Вінграновського, а себе відносить до "маленьких чорноробів поезії".

Про силу його характеру свідчить лист, написаний за два дні до смерті, у якому він просить письменницьке начальство подбати про членів його родини.

Василь Симоненко належав до духовних максималістів. Без знання фактів його біографії, листування, записів, — лірика втрачає ту внутрішню мотивацію, без якої неможлива повнота розуміння. Більше того: є ризик, що новизна, привнесена ним у традиційне письмо шевченківського гарту, лишиться непоміченою.

Лебеді материнства

Мріють крилами з туману лебеді рожеві,
Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві.

Заглядає в шибу казка сивими очима,
Материнська добра ласка в неї
за плечима.

Ой біжи, біжи, досадо, не вертай до хати,
Не пущу тебе колиску синову гойдати.

Припливайте до колиски, лебеді, як мрії,
Опустіться, тихі зорі, синові під вії.

Темряву тривожили криками півні,
Танцювали лебеді в хаті на стіні.

Лопотіли крилами і рожевим пір'ям,
Лоскотали марево золотим сузір'ям.

Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,
Виростуть з тобою приспані тривоги.

У хмільні смеркання мавки чорноброві
Ждатимуть твоєї ніжності й любові.

Будуть тебе кликати у сади зелені
Хлопців чорночубих диво-наречені.

Можеш вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.

За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата.

І якщо впадеш ти на чужому полі,
Прийдуть з України верби і тополі,

Стануть над тобою, листям затріпочуть,
Тугою прощання душу залоскочуть.

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.
12—17.04.1962

Де зараз ви, кати мого народу?
Де велич ваша, сила ваша де?
На ясні зорі і на тихі води
Вже чорна ваша злоба не впаде.

Народ росте, і множиться, і діє
Без ваших нагаїв і палаша.
Під сонцем вічності древніє й молодіє
Його жорстока й лагідна душа.

Народ мій е! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Пощезнуть всі перевертні й прибудути,
І орди завойовників-заброд!

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій е! В його волячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде!

24.12.1962

Може, так і треба неодмінно,
Як робить давно вже звикли ми:
Падати слухняно на коліна
Перед геніальними людьми.

Вихвалять, і славити, й кричати,
Роздувати фіміамів дим.
Геніїв між нами небагато,
То чому б не поклонялись їм?

Але я зібрав би всіх титанів
І сказав би, знявши капелюх:
— Я не хочу вам співать пеанів
І хвалюбою лоскотати слух.

Ви усі розумні та відверті,
Тож скажіть по щирості мені:
Хто й за що вам дарував безсмертя,
Хто й за що продовжив ваші дні?

Говоріть, кричіть, щоб всі узнали,
Втямили нарешті до пуття:
Смертні вам безсмертя дарували,
Смертні вам продовжили життя!

Щоб надійно крила соколині
Вас у небі вічності несли,
Мудрості своєї по краплині
Смертні вам, як бджоли, віддали.

Вас, як прапор, підніма людина
В боротьбі за правду проти тьми.
Генії! Безсмертні! На коліна
Станьте перед смертними людьми!

11.06.1962

Ну скажи — хіба не фантастично,
Що у цьому хаосі доріг
Під суворим небом,
Небом вічним,
Я тебе зустрів і не зберіг!
Ти і я це вічне, як і небо.
Доки мерехтітимуть світи,
Буду Я приходити до Тебе,
І до інших йтимуть
Горді Ти.
Як це все буденно!

Як це звично!
Скільки раз це бачила Земля!
Але ми з тобою...
Ми не вічні,
Ми з тобою просто — ти і я...
І тому для мене так трагічно
Те, що ти чиясь, а не моя.

24.09.1962

Муза і редиска

Знов на лірику тягне. І знову,
Тільки виповзе вірш з-під пера,
Заведе моя жінка розмову,
Що за розум узятись пора.

І почне гомоніти й повчати,
Дорікати і ляять щодня:
В голові в тебе тільки дівчата,
Ну, хіба ж ти людина? Свиня.

Де ти взявся мені на досаду?
Лєвтяки в тебе, видно, в душі!
І немає ні грому, ні граду
На твої недотепні вірші.

О домашній страшний Торквемадо!
Не спіши ти мене розпинать.
Я і сам був би сонячно радий,
Коли б віршів не вмів римувать.

Чом, як клали мене у колиску,
Не втокмачили "жисті" сугь:
Вигідніш продавати редиску,
Ніж поетом на світі быть.

30.08.1960

О земле з переораним чолом,
З губами, пересохлими від сміху!
Тебе вінчали з кривою і злом,
Байстрюкам шматували на утіху.

Вкраїнонько! Розтерзана на шмаття,
У смороді й тумані гнойовім
Кричиш мені у мозок, мов прокляття
І зайдам, і запроданцям твоім.

Любовє світла! Чорна моя муко!
І радосте безрадісна моя!
Бери мене! У материнські руки
Бери моє маленьке гнівне Я!

Візьми всього! І мозок мій, і вроду,
І мрій дитинних плеса голубі.
Для мене найсвятіша нагорода —
Потрібним быть, красо моя, тобі.

29.09.1962

Гранітні обеліски, як медузи,
Повзли, повзли і вибилися з сил —
На цвинтарі розстріляних ілюзій
Уже немає місця для могил.
Мільярди вір зариті у чорнозем,
Мільярди щастя розвіяні у прах.
Душа горить. Палає лютий розум.
І ненависть регоче на вітрах.
Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили,
То небо, від прокльонів посіріле,
Напевне б, репнуло від сорому й хули.
Тремтїть, убивці! Думайте, лакузи!
Життя не наліза на ваш копил.
Ви чуєте? На цвинтарі ілюзій
Уже немає місця для могил!
Уже народ — одна суцільна рана,
Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсукана петля.
Розтерзані, зацьковані, убиті
Підводяться і йдуть чинити суд,
І їх прокльони, злі й несамовиті,
Впадуть на душі, плісняві і ситі,
І загойдають дерева на вітті
Апостолів злочинства і облуд!

23.12.1962

Гей, нові Колумби й Магеллани,
Напнемо вітрила наших мрій!
Кличуть нас у мандри океани,
Бухту спокою облизує прибія.

Хто сказав, що все уже відкрито?
Нащо ж ми народжені тоді?
Як нам помістити у корито
Наші сподівання молоді?

Кораблі! Шикуйтеся до походу!
Мрійництво! Жаго моя! Живи!
В океані рідного народу
Відкривай духовні острови!

Геть із мулу якорі іржаві —
Нидіє на якорі душа!
Б'ються груди об вітри тужаві,
Каравела в мандри вируша.

Жоден вітер сонця не остудить,
Півень землю всю не розгребє!
Україно! Доки жити буду,
Доти відкриватиму тебе.

Мріяти й шукати, доки жити,
Шкварити байдужість на вогні!
А якщо відкрию вже відкритє,
Друзі! Ви підкажете мені...

15.10.1962

Це дуже дорого коштує

Міжнародний конкурс з української мови ім. Петра Яцика

Ідея такої розмови вже давня. Майже десяток років тому, коли не стало Петра Яцика, і я побачила, що його улюблене дітище — конкурс з української мови так триумфально розгорнувся в Україні й діаспорі, зрозуміла, що все тепер залежить від цих двох людей. Від Володимира Загорія та Михайла Слабошпицького. Від тих, хто останнім часом був до Яцика найближчими, кого Яцик вирізняв із-поміж усіх і високо цінував. Слабошпицький відкрив Яцика для України, написавши про нього сенсаційну книжку “Українець, який відмовився бути бідним” (нещодавно з’явилось вже шосте її видання), а Володимир Загорій — за категоричним наполяганням Петра Яцика — змінив його на посту президента Ліги українських меценатів. Яцик був переконаний, що тандем Загорій—Слабошпицький працюватиме не гірше, аніж Яцик—Слабошпицький. Загорій яскраво уособлює тип лідера-управлінця, справді сучасного менеджера, Слабошпицький — талановитий організатор. Удвох із Загорієм вони — головні ідеологи й “архітектори” Ліги українських меценатів. Лишається статусно представити їх читачеві. Отже, Загорій — голова ради акціонерів фармацевтичної фірми “Дарниця”, доктор фармацевтичних наук, професор, завідувач кафедри промислової фармації академії ім. Шупика. Михайло Слабошпицький — виконавчий директор (від першого дня) Ліги меценатів, секретар Національної спілки письменників України, лауреат Шевченківської премії.

Володимир Загорій

В. З.: Маємо опікунську й наглядову ради турніру. До опікунської входять Ярослав Яцків, Василь Кремень, Микола Жулинський, Павло Мовчан, Сергій Козак, Любов Голота, Іван Корсак. Наглядову раду очолює Віктор Баранов, а його заступники — Ірина Фаріон, Тарас Марусик, Сергій Грабар. Від нас відійшли ті, хто намагався використати конкурс в особистих інтересах. З нами лишилися тільки люди ідеї.

М. С.: Окремо треба сказати про голову журі конкурсу Павла Гриценка. Це глибоко символічно, що наше журі очолює директор Інституту української мови НАНУ.

С. К.: Це справді авторитетний рівень. Павло Юхимович сам формує свою “команду”, яка складає завдання для перевірки знань, і навіть опікується багатьма організаційними моментами. Без перебільшення можна сказати, що маємо тут і елемент благородного волонтерства.

М. С.: На наш проект працює багато словесників. Від першого конкурсу маємо потужну підтримку письменництва. У кожній області оргкомітет конкурсу має своїх представників. Ось їхні імена: Василь Бондар (Кіровоград), Володимир Поліщук (Черкаси), Лідія Рибенко (Рівне), Ніна Горник (Волинь), Павло Ходанич (Закарпаття), Дмитро Іванов (Чернігів), Віктор Бойко (Харків), Олександр Вертіль (Суми), Олексій Неживий (Луганськ), Олег Соловей (Донецьк), Олена Гаран (Полтава), Тамара Гордієнко (Севастополь). Це — тільки ті, хто працює з нами вже тривалий час. А є й нові імена — ті, хто прийшов до нас учора й позавчора.

Саме письменницька громада підтримала конкурс із перших його кроків. А ще ж окрема тема — “Просвіта” в конкурсі. Це вимагає докладної розмови з масою фактів та імен. І з роками увага до нашого проекту й активна підтримка його тільки зростає. І те, що антиукраїнським силам не вдалося “закопати” наш конкурс — значною мірою заслуга письменницької і просвітянської громад, які виступили в обороні патріотичного мовного марафону. Очевидно, кожен здогадується, що проведення такого масового й широкомасштабного турніру — задоволення дороге. Воно вимагає великих коштів, незважаючи на жодні кризи.

В. З.: Але є речі не менш дорогі. Все те, що ми бачимо в радісних дитячих очах, у світлих надіях юних. Зрештою, у відчутті, що ти робиш потрібну і важливу справу.

Розмову вела
Світлана КОРОНЕНКО

Світлана Короненко

своїх рахунках могли спеціальні харитативні організації на кшталт Освітньої фундації Петра Яцика. Без неї, наприклад, благодійник не може надіслати кошти в іншу країну — на наш конкурс. Це пов’язано з бюрократичними перепонами і з необхідністю заплатити податок із пожертвованої в Україну суми. Зрештою, в кого вистачить часу й терпіння з цим морочитися? Саме тоді розірвалася живлюща артерія між Освітньою фундацією Петра Яцика і конкурсом імені Петра Яцика. До честі наших меценатів, вони зберегли за популярним і престижним мовним марафоном ім’я його ініціатора (хоча тоді лунали обурені голоси з пропозицією перейменувати конкурс, беручи до уваги безвідповідальну поведінку доньки великого мецената). Однак саме Володимир Загорій з односторонніми ухвалили: Яцик заслужив, щоб його ім’я значилося на прапорі конкурсу. Це по-перше. А по-друге, оскільки його вже немає серед живих, то він не може відповідати за вчинок своєї доньки.

С. К.: Україна — принаймні її громадськість — виявилася прихильнішою до мецената, аніж діаспора. Називаємо все своїми іменами. Це ж Слабошпицький “знайшов” для України Яцика. Він водив його на радіо- й телефіри, написав про нього кілька статей, що згодом склали популярну книжку “Українець, який відмовився бути бідним”. Слабошпицький привів Яцика в столичний університет (і навіть у Національну академію оборони), де він читав лекції про те, як досягти успіху у житті. Саме з ініціативи Загорія і Слабошпицького Яцика нагородили орденами України “За заслуги” та Ярослава Мудрого. Яцик надзвичайно пишався цим, адже він, політичний емігрант, навіть не мріяв, що колись Україна вручатиме йому свої нагороди. Дехто з діаспорних діячів дуже ревниво сприйняв ви-

няткову популярність Петра Яцика в Україні, знайомства з яким шукали не тільки керівники держави, а й чи не всі видатні люди нації. Яцик справді став у нас живою легендою. Найбільший поза межами України український меценат, який пожертвував величезні кошти на важливі українські проекти (Енциклопедію українознавства, Український дослідний університет при Гарвардському університеті, Центр досліджень історії України при Канадському інституті українських студій Альбертського університету, видання Історії України Михайла Грушевського в англійському перекладі... і це ще не все); десятки мільйонів доларів Петра Яцика стали фінансовою основою для створення освітніх і культурних інституцій поза межами України. Зрештою, все те докладно описано в книжках “Українець, який відмовився бути бідним” та “Меценат, який не відмовився бути українцем”.

У цьому контексті запитання до Вас, Володимире Антоновичу: чи важко сьогодні в Україні бути меценатом?

В. З.: І так, і ні. Важко видавати гроші на справи, які не вважаєш важливими. Скажімо, дуже неохоче наші скоробатки дають кошти на премії для знавців української мови в конкурсі імені Петра Яцика. Неохоче, бо не вважають національне будівництво важливою справою, не вірять у національні пріоритети в процесі створення держави. Тому дехто в нас так охоче віє грошима, фінансуючи вояжі в Україну пугачових, кіркорових, галкіних, і в душі переконаний, що допоміг культурі і сам до неї долучився. Шкода цих індивідів, бо вони й інтелектуально, і культурно дезорієнтовані і користі з них для нашої культури — як із козла молока.

Легко бути меценатом, коли маєш своє моральне і національне “вірую”, коли хочеш сприяти процесу творення твоєї нації, її культури й освіти. Тоді вже й грошей не шкодуєш, бо розумієш, що це інвестиція в майбутнє. І тут я хочу подякувати Олександрові Слободяну, президентові АТ “Оболонь”, який активно підтримує конкурс імені Яцика, Олександрові Огороднійчуку, генеральному директорові АТ “Ексімед”, що постійно виділяє кошти

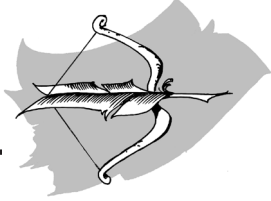

Михайло Слабошпицький

для переможців мовного марафону. Окрема тема — фундація імені Івана Багряного зі США (президент Галина Воскобийник, скарбник Олексій Коновал) і Союз українців Австралії (президент Галина Касіян, секретар Валентина Домазар), які впродовж усіх конкурсних років разом із нами — без їхньої фінансової участі вершити цей проект було б нелегко. Із вдячністю називаю наших відданих друзів із діаспори, це Леся Ткач з Австралії, Леонід Ліщина, Олександр Харченко та Роман Колісник з Канади, які щороку виплачують солідні премії переможцям нашого конкурсу...

М. С.: Але найголовніші премії від фармацевтичної фірми “Дарниця”. За 13 років “Дарниця” дала на наш освітній проект величезні кошти. 300–400 тис. грн щороку. Хто ще в Україні з такою послідовністю й жертвистію працює над вихованням національної свідомості в молодого покоління, реальними заходами підвищує соціальний престиж державної мови в Українській державі?! Фармацевтична фірма “Дарниця” робить не тільки свою, а й державну роботу. Представники ж держави (колеснічки і ківалови) всі свої зусилля спрямовують на боротьбу з українською мовою, з Українською державою.

С. К.: Упродовж цих років, коли проводиться конкурс, довікола Ліги українських меценатів згрупувалися авторитетні громадські діячі. Кого з них Ви передовсім виокремили б?

Ірина МАГРИЦЬКА,
м. Луганськ

«Регіональна» мова на Луганщині витіснила державну

Нещодавно я спілкувалася з нігерійцем — студентом одного з луганських вишів. Цей молодий чоловік, який майже без акценту розмовляє українською мовою (вивчив її на 7-місячних підготовчих курсах у Тернополі), здивований, що, приїхавши навчатись у Луганськ, він її тут ніде не чує, а тому не розуміє, де зараз перебуває — в Україні чи, може, в Росії?

Відтоді, як депутати Луганської облради 17.08.2012 р. ухвалили рішення “Про заходи щодо реалізації закону України “Про засади державної мовної політики”, сегмент української мови в офіційній сфері на Луганщині скоротився майже до нуля. Якщо до цього ще де-не-де можна було зустріти таблички з назвами вулиць умовно українською мовою (напр., “вул. Советская”), то тепер — лише російською та англійською: “ул. Советская” — “Sovetskaya Str.”, на державних закладах та їхніх кабінетах замінують вивіски: було “Міліція”, “Начальник паспортного столу” — стало “Милиция”, “Начальник паспортного стола” тощо.

Рекламу на місцевих радіо- й телеканалах нашвидкуруч (а тому — неякісно, з численними українізмами, як-от: “чернухинские курчата”, “скворчит скворода”) переклали російською мовою.

На сцені Луганського обласного академічного українського драмтеатру, репертуар якого раніше був винятково українськомовний, тепер показують і російські п’єси — такі, як, наприклад, “Распятая юность” (про молодогвардійців), “Он — моя сестра” (анонсована як “самая скандальная трагикомедия года Первого луганского негосударственного театра”, яку не рекомендують дивитися дітям до 16 років).

Ведучі обласних телеканалів навіть про українські етнографічні реалії — такі, як вишиванка, рушник, — розповідають тепер тільки російською. Щоправда, поки що зберігається українськомовне обрамлення місцевих передач, а саме — привітання і прощання ведучих із глядачами.

“Оптимізація” шкільної мережі цього навчального року значно скоротила кількість класів з українською мовою навчання. Так, у школі № 44 міста Луганська ще минулого року їх було 8, а тепер лише два. Усупереч волі батьків, які хотіли, щоб їхні діти здобували освіту українською мовою, ці класи об’єднали з російськими і перевели на “регіональну” мову навчання. Так, наприклад, сталося з 15-ма учнями українського 6 класу школи № 22, яких 1.09.2012 р. приєднали до класу російського. Батьки писали листи з протестом у різні інстанції: від міського управління освіти до Верховної Ради й діаспори; а позаминуло-го літа вони навіть самотужки зібрали 83672 грн, яких, за словами начальниці місцевої освіти Валентини Кіяшко, не вистачало для функціонування їхнього класу.

За офіційною статистикою, кількість дітей, що здобувають освіту в українськомовних школах/класах Луганська, за роки незалежності не перевищувала 13 %, а по

області — 40 (це при тому, що українців у Луганську 50 %, а в області 58 %). Але попри те, що в Луганську (теж за офіційними даними) 14 % українськомовних дитсадків, у пошуках такого садка доведеться обійти весь район міста. Мої знайомі ледь знайшли для своєї дитини українську групу, але раділи недовго, бо, як виявилось, вихователька говорить українською лише “Доброго ранку!” і “До побачення!”

Ліквідувати українські класи та школи на Луганщині почали ще 2008 року — тоді розголосу набули історії зі школами № 7 у Рубіжному, № 8 у Лисичанську, № 15 у Красному Лучі, школами № 22, 30, 48 в обласному центрі. Саму ліквідацію влада спочатку назвала “реорганізацією малонаповнюваних класів”, а потім — “оптимізацією шкільної мережі”, мотивуючи її потребою економії державних коштів.

Відтоді ж у сільських школах почали вводити уроки російської мови, бо, за словами директорів тих шкіл, їхнім випускникам важко адаптуватися до всуціль російськомовного навчання в коледжах і вишах Луганщини. Що вже говорити про інші факультети національних (за статусом) університетів, якщо навіть українським філологам предмети неукраїнознавчого циклу читають російською мовою!

2007 року в Луганську за сприяння тодішнього мера Москви Юрія Лужкова відкрили першу в Україні російськомовну школу-гімназію з поглибленим вивченням російської мови, літератури та культури. Ця гімназія обладнана значно краще, ніж звичайні школи; Москва поповнює її бібліотечний фонд, організовує обмін делегаціями вчителів та учнів.

2008 року посол Російської Федерації в Україні Віктор Черномірдин подарував луганським п’ятикласникам 8 тисяч підручників для читання “Страноведение. Россия. Путешествие по Руси и России во времени, пространстве и языке”. А 2009 року фонд “Русский мир” спільно з Луганською облрадою відкрив на місці колишнього залу Українці обласної наукової бібліотеки свій “Русский центр”.

Уже не перший рік луганські вчителі початкових класів і вчителі-русисти із-

дять на курси підвищення кваліфікації до Росії, де “Русский мир” їх обробляє ідеологічно й забезпечує відповідною методико-виховною літературою.

А тим часом... Соціологи помітили таку тенденцію: чим менше в певному регіоні української мови, тим більший тут рівень антиукраїнських настроїв.

Головний новітній русифікатор Луганщини — обласна рада

Попри велику кількість злободенних соціально-економічних проблем регіону, для депутатів Луганської облради перманентно ключовою вже багато років виступає залишається все-таки тема “захисту прав земляків говорити рідною мовою”. Їхні численні “мовні” звернення, постанови, рішення, заяви до вищого українського керівництва і європейських правозахисних структур про те, що російська мова в Україні нібито зазнає гоніння, уже набили оскомку.

Голова облради Валерій Голенко постійно наголошує, що Луганщина поліетнічна, адже тут проживає понад 120 націй і народностей, а російська мова є рідною для 91 % громадян (очевидно, що до офіційного числа російськомовних — 68,8 % — він приплюсував ще 22 % тих, хто, крім рідної мови, вільно володіє російською).

Ще Верховна Рада не ухвалила мовний закон, а луганські обранці виносять спізвучне з законопроектом Єфремова—Симоненка—Гриневецького (суть якого — “Україна для русскоязычных!”) рішення № 5/25 від 20.05.2011 р. про “регіональний” статус російської мови як “засобу вираження культурного надбання і спілкування більшості населення області”.

Луганська облрада за сприяння російського уряду вже всьоме організовує міжнародні науково-практичні конференції. Остання — “Багатство духовного мира славян и уникальность восточнославянского менталитета” — відбулася в Луганську у вересні 2012 року. А відкриваючи 2008 року конференцію “Русский язык как фактор развития духовности в современной Украине”, В. Голенко заявив, що він змушений захищати права своїх російськомовних виборців

від “агресивного націоналізму” і добиватиметься “реальної двомовності”.

Як бачимо, правозахисна складова діяльності луганської облради дуже виразна. Ось і в останньому з наведених її рішень сказано: “Будь-які привілеї або обмеження прав осіб за мовною ознакою, мовна дискримінація є неприпустимими”.

Життя ж показує, що, захищаючи лише своїх російськомовних виборців, луганська влада з українськомовних громадян робить ізгоїв. Ось кілька прикладів на підтвердження цього. Мешканка Біловодська Віра Аннусова звертається до працівника районного суду рідною українською мовою, а той їй відповідає російською й при цьому цинічно заявляє: “Тепер ми маємо право вибирати мову!”

На моє звернення до співробітниці Луганської ОДА українською я отримала на свою адресу сміх, глузування й вимогу перейти на мову російську, бо вона, бач, не вчила у школі українську. Студент луганського університету Сергій Мельничук уже кілька років безуспішно відстоює своє право в українських судах здобувати освіту рідною українською мовою.

Українцям ніхто не допоможе, крім них самих

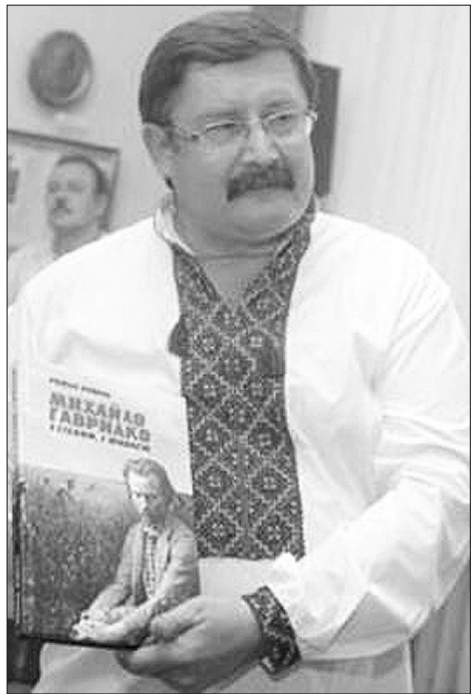
Такого, мабуть, немає ніде у світі, щоб народ, ім’ям якого названа країна, був настільки принижений у цій країні. У цьому контексті я пригадаю розповідь свого знайомого Богдана Скробута про те, як ще 1995 року він звернувся до тодішнього Першого секретаря посольства США в Україні Джона Степанчука з проханням підтримати в міжнародних судах українців. На це прохання він тоді відповів: “Вас можна було б захистити, і дуже легко, але за однієї умови: якби ви були представниками меншини в Україні — греками, німцями, євреями чи росіянами. Але ж ви — українці!”

А німецька вчена Юліане Бестерс-Дільгер, яка добре знається на несправедливих для корінного етносу мовних реаліях в Україні, зізналася в нещодавній розмові з Сергієм Мельничуком, що Німеччина не хоче псувати стосунки з Росією, тому й не помічає фактів мовної дискримінації...

Усі наведені у статті факти велими промовисто засвідчують, що русифікація в Україні виходить на свій завершальний етап. І для того, щоби в цій ситуації врятувати рідну мову, українці мають розраховувати лише на себе.

● НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА Творчий вечір Романа КОВАЛЯ

24 січня 2013 р. у Київському міському будинку вчених відбудеться творчий вечір Романа Ковалю з нагоди висунення його книжки “Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею” на Шевченківську премію. Вестиме вечір письменник Василь Шкляр.

У книжці розповідається про скульптора і художника, автора першої (і забутої!) Шевченкіани, січового стрільця, начальника штабу Сірої дивізії Армії УНР, повстанського отамана Михайла Гаврилка.

До зустрічі запрошено визначних діячів української культури. Виступатимуть барди і кобзарі.

У межах вечора відбудеться прем’єра двосерійного документального фільму “Стеком і шаблею”, роботу над яким завершено в січні 2013 року. Автори сценарію — Роман Коваль, Василь Портяк, Валерій Тетерятник. Режисер і оператор — Володимир Бондаренко. Виконавчий продюсер — Валерій Тетерятник. У головній ролі Володимир Пашенко.

Стрічка двосерійна, загальна тривалість 55 хвилин.

Творчий вечір розпочнеться о 18.00 у великій залі Київського міського будинку вчених (вул. Володимирська, 45А).

Вхід вільний.

Прес-служба Історичного клубу “Холодний Яр”

Передплачуйте газету Історичного клубу «Холодний Яр» «Незборима нація»

Її редактор Роман Коваль — дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу у I половині ХХ століття. Ця газета — про долі Українських січових стрільців, воїнів Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, а також про кобзарів, українських письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу, які видає Історичний клуб “Холодний Яр”.

Газета виходить 1 раз на місяць. Ціна — 17,34 грн на рік.

Передплатний індекс 33545.

Передплачуй “Незбориму націю” і для друзів та рідних — допоможи їм пізнати історію боротьби українців за свою свободу.

Газета “Незборима нація” в Інтернеті <http://nezborgyma-naciya.org.ua/>

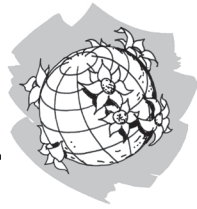
Мовне тестування для чиновників

Депутати Віктор Балога, Павло Балога й Василь Петювка пропонують розробити тести на знання української мови для претендентів на державну службу. Відповідний законопроект про внесення змін до закону “Про засади державної мовної політики” (№ 1260) вони внесли 11 січня.

Як пояснив Василь Петювка, зміни запропоновано у зв’язку з відсутністю чітких законодавчих норм щодо цього: “Зараз у різних законах справді присутня норма про необхідність знання української мови, однак вона декларативна. А наприклад, у законі “Про прокуратуру” взагалі немає такої вимоги”.

“Регіонал” Вадим Колесніченко сприйняв цю ініціативу негативно. “У нас не так багато фахівців-керівників, щоб застосовувати до них критерій знання мови, та й на практиці це буде неможливо реалізувати, оскільки незрозуміло, хто перевірятиме знання мови, і скільки на це потрібно витратити часу й коштів”, — зазначив Колесніченко.

Президент Києво-Могилянської академії Сергій Квіт переконаний, що технічно тестування не потребуватиме великих часових чи фінансових витрат: “Це може бути простий іспит, який складають школярі чи студенти. Чиновник повинен не просто розуміти мову, а вміти професійно використовувати її. Визначити ступінь володіння мовою не важко”.

Михайло РАТУШНИЙ: «Закордонне українство потребує реальної підтримки»

— Рік тому УВКР визначила з основними пріоритетами своєї діяльності на виконання рішень останнього V Всесвітнього Форуму українців, що відбувся 2011 року і сформував очоловану Вами Раду. Щось вдалося зробити?

— Основні пріоритетні напрями: українська освіта в діаспорі, трудова міграція, становище української громади в Російській Федерації, молодіжна політика в діаспорі, український світовий інформаційний простір. За ними наша Рада прагнула координувати діяльність численних організацій української діаспори, адже ми саме координуючий орган. Тож відбувалися конференції, семінари, круглі столи представників діаспори, ми брали участь у з'їздах і конгресах українських діаспорних організацій.

— Назвіть основні з таких заходів.

— Насамперед це участь представників Президії УВКР у першому і другому етапах з'їзду Українського конгресу Росії. Після то-

Яким був 2012 рік для світового українства? Як наша держава підтримує багатомільйонну українську діаспору світу? Чим був важливий рік для Української Всесвітньої Координаційної Ради? Про це в інтерв'ю “СП” розповідає голова УВКР Михайло РАТУШНИЙ.

го, як російська влада під різними приводами фактично заборонила діяльність попереднього Об'єднання українців Росії, наші діаспорні організації у РФ змушені були створити нову структуру. Важливою була наша участь у річних зборах Світового конгресу українців, у рамках якого відбувся і науково-практичний семінар “Утвердження України та української спільноти у світі: погляд із діаспори міста Афіни, Греція”. Узяли участь у з'їзді Українського конгресового комітету Америки, під час якого провели семінар “Українсько-американські відносини: місце української діаспори США в умовах нових викликів”. Безпосередню участь УВКР взяла в організації та проведенні Днів української діаспори й культури в Туреччині, науково-практичних семінарів “Становище українців на Кавказі (Азербайджан, Грузія, Вірменія)”, “Молодіжні організації українців Росії”, “Еміграція з Галичини: минуле і сьогодення”, “Збереження етнічно-культурної самобутності українців Сербії, Хорватії, Боснії та Герцоговини”.

— Що нового з'явилося в нашому національному законодавстві стосовно світового українства?

— Найголовніше — на виконання рекомендацій останнього Всесвітнього Форуму українців, з ініціативи та за активної участі УВКР підготували законопроект про зміни до закону про статус закордонних українців. Ухвалений нашим парламентом, цей закон значно підвищив статус укра-

їнців зарубіжжя, приврівнявши їх у багатьох позиціях до громадян нашої держави. На основі цього закону можна значно ефективніше будувати політику підтримки нашої діаспори. Саме на це спрямована затверджена Кабінетом Міністрів України Програма підтримки українців закордоння, що теж стало втіленням однієї з пропозицій останнього Всесвітнього Форуму. Ця програма охоплює період до 2015 року включно. Шкода лише, що вона поки ще не підкріплюється належним чином фінансово.

Фінансування йде насамперед через Міністерство закордонних справ і Міністерство культури й туризму. Коштів недостатньо, та й те, що закладають у бюджет, не виділяють повною мірою. Так було 2012 року, не кращі справи і на 2013-й, судячи із затвердженого державного бюджету. Згідно із затвердженою Кабінетом Міністрів України “Державною програмою співпраці із закордонними українцями”, 2013 року передбачено виділити на вказані цілі 41,6 млн грн, зокрема 39,9 млн грн із Держбюджету України. Натомість в ухваленому ВР України Законі про Бюджет на 2013 рік передбачено для МЗС — 4,1 млн грн замість запланованих 10,1 млн грн; для УВКР — 740 тис. грн замість 990 тис. грн, що передбачалося в минулі роки. Фінансування місцевими бюджетами своїх програм знаходиться під сумнівом внаслідок нестачі коштів навіть для захищених статей, по Міністерству культури та Держком-

З'їзд Світового конгресу українців у Афінах

телерадіо відповідне фінансування запланованих Програмою заходів також не передбачено.

Ми не скорочуватимемо діяльність Ради, особливо за пріоритетними напрямками. Усе заплановане на 2012 рік здійснили. Але на значну частину заходів УВКР так і не отримала бюджетного фінансування. Щоб провести деякі науково-практичні семінари у діаспорі, УВКР довелося шукати кошти, залучати спонсорів, меценатів, усіх, кому не байдужа справа підтримки українства у світі.

— А як інші країни підтримують свої діаспори?

— Допомагають своїм діаспорам наші сусіди: Польща, Російська Федерація. Під час заходів у Закавказзі ми бачили, як серйозно підтримують свою діаспору Грузія, Вірменія, Азербайджан, Туреччина.

Наші брати-українці в діаспорі потребують значно більшої підтримки від Української держави. Йдеться і про правові аспек-

ти, і про підтримку національно-культурних потреб, запитів українців зарубіжжя. Наша багатомільйонна діаспора потребує не декларацій, а реальної допомоги.

— Як світове українство зреагувало на ухвалення нашим парламентом одіозного мовного закону Ківалова—Колесніченка?

— У громадах української діаспори відбулися акції протесту проти ухвалення цього закону, пікетування наших дипломатичних представництв, збір підписів із апеляцією до нашої влади, вимогами захистити державну українську мову. В Україні УВКР теж активно долучилася до цього процесу. Зокрема в широкий громадський рух, ініційований Всеукраїнським товариством “Просвіта”. Ми взяли активну участь в організованих “Просвітою” Всеукраїнських форумах на захист мови й державності. Залишаємося й надалі активними учасниками цього процесу.

Спілкувався Петро АНТОНЕНКО

Марія БЕДНАРЧУК,
керівник Українського
фольклорного театру
в Римі “Берегиня”

На жаль, італійці майже нічого не знають про нашу знамениту землячку Соломію Крушельницьку. А тим часом у перші десятиріччя ХХ століття найбільші театри світу змагалися за право приймати в себе видатну артистку. Про її триумфи писали газети і журнали. Геніальна співачка відкривала для цілого світу твори Верді, Пуччіні, Доницетті, Вагнера, Штрауса.

Більшу частину творчого життя Крушельницька прожила в Італії, де досягла вершин світової слави, та ніколи не забувала про Батьківщину, завжди підкреслювала, що вона українка. Соломія Крушельницька відкривала світові українську музичну культуру — С. Гулака-Артемовського, М. Лисенка, О. Нижанківського, В. Матюка, Д. Січинського, Я. Лопатинського. Особливе місце в її репертуарі посідала українська народна пісня. Українська дівчина з Поділля підкорила своїм талантом світ.

Але повернімося разом із артисткою в Італію, країну, яка стане її другою Батьківщиною. 14 січня 1903 р. — дебют у Неаполі, театрі “San Carlo”, в опері “Аїда”. Ще одна перемога. У жовтні 1904 р. С. Крушельницька з триумфом виступає на сцені Міланського театру “La Scala” в опері “Адріана Лекувер”.

Соломія Крушельницька — на італійській землі

Ось уже сім років Український фольклорний театр “Берегиня” у Римі без жодної підтримки, без приміщення для репетицій гідно презентує в Італії українську народну культуру: відзначає українське Різдво, Купальське дійство, проводить Шевченківські вечори, відкриває італійцям (і українцям теж), що Гоголь — українець, нащадок козацького роду, вшановує пам'ять жертв Голодомору...

2012 рік минув як ювілейний рік ушанування пам'яті Патріарха Йосипа Сліпого та Соломії Крушельницької.

1905 року артистка співає на сценах італійських театрів у Равенні, Болоньї, Флоренції, Римі. Найбільшим триумфом у Римі став для співачки її бенефіс 15 квітня у театрі “Costanzi” в опері “Аїда”.

Восени 2012 року минуло 140 років від дня народження славетної українки.

Дні української культури в Римі 2012 року були присвячені пам'яті видатної українки Соломії Крушельницької. Ініціатором проекту виступив Український фольклорний театр у Римі “Берегиня”, власне, це була творча співпраця “Берегині”, Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові та Християнського товариства українців в Італії.

Разом із Релігійним товариством “Свята Софія” та об'єднанням “Родинна світлиця” були проведені конферен-

ції і літературно-музичні вечори в приміщенні актового залу “Святої Софії”, відбулися заходи на честь Великої Соломії під патронатом і за активної участі Посольства України в Італії. Допомогу надали Українська Греко-Католицька Церква, Релігійне товариство “Свята Софія”. Завдяки Синдикату UGL були надруковані календарі. Фінансову допомогу надали Асоціація “Українські жінки-робітничі в Італії”, компанія грошових переказів WESTERN UNION.

Вшанування пам'яті геніальної українки відбулося насамперед завдяки безкорисливій роботі організаторів та учасників Міжнародної наукової конференції: наукових працівників Музею С. Крушельницької у Львові Ірини Криворучки та Данути Білавич, професора Варшавського університету Ростислава Крамара, рек-

тора Інституту Святого Климента Папи о. Івана Музички, журналістки та письменниці Валентини Виноградової, доктора Альберто Васконі, історика Віри Хижої, о. Діонізія Заведюка, о. Івана Стефурака, філолога та фольклориста Марії Беднарчук.

Під час конференції у приміщенні Миської Ради Риму відбулася презентація чудової книжки “Соломія Крушельницька. Міста і слава”, упорядниками якої є Галина Тихобаєва, директор Музею Крушельницької у Львові, та Ірина Криворучка, головний хранитель фондів.

Увечері цього ж дня відбувся концерт народної артистки України, солістки Віденської опери, однієї з найкращих українських оперних співачок у світі Вікторії Лук'янець. У свою програму співачка включила твори з репертуару незабутньої Соломії

— твори італійських композиторів, перлини української народної творчості.

Заключним акордом ювілейних святкувань став урочистий вечір і святковий концерт у Церкві Святої Марії дей Монті. У першій частині співала неповторна Вікторія Лук'янець. Також виступили заслужена артистка України Наталя Шелепницька, молодий київський співак Дмитро Андрієць та Іван Максимович із Риму.

А ось що сказала у своєму виступі українська письменниця, професор Римського університету “La Sapienza” Оксана Пахльовська: “Цей рік мав би пройти в Італії як рік Соломії Крушельницької, і за цим мала би стояти українська держава. Видатна співачка відкрила світові вже на початку ХХ століття європейськість української культури”.

Микола ЦИМБАЛЮК

Роде наш красний

Природа щедро наділила його цікавістю, жадобою пізнання навколишнього світу. “В родині, — пише один із найгрунтовніших дослідників життя і творчості Василя Григоровича пасинок Вадим Павловський, — а особливо у діда з боку матері, Григорія Тоцького в Лебедині, дотримувались усіх народних традицій і звичаїв. Василь охоче ходив колядувати й щедрувати, і найяскравіші спогади залишилися у нього про те, як усі діти під проводом батька “проганяли Кутю” — з галасом бігли трошити киями глечики й горшки на кілку тину по Різді; мати, знаючи про це, завжди заздалегідь ховала весь добрий посуд”.

Національна стихія, закоханість у народну культуру, любов до українського слова з часом стали органічною частиною його цільної натури, на яку не вплинуло ні російське оточення, ні більшовицька влада. Якось, коли Василь Григорович був уже директором миргородського Керамічного інституту, на Різдво до нього на квартиру завітав хор із сусіднього собору. Вислухавши хористів, він нагадав їм, що вони ж українського роду-племени, тож не гоже мавпувати чуже, маючи чудову рідну мову, красиві народні пісні та звичаї, які навіть у чужинців викликають повагу й захоплення.

Оце шанобливе ставлення до рідного, глибока закоріненість у національну культуру, не в останню чергу завдяки Василеві-старшому, стали характерними рисами творчості й решти митців із роду Кричевських. “Поки що, — напівжартома казав на урочистостях його онук Василь Іванович, — нас десятеро”. Відомими талановитими малярами стали: його молодший брат Федір; два сини від першого шлюбу — Микола, Василь і донька від другого — Галина; онуки і правнуки.

Окраса Полтави

Василь Григорович, хоч як дивно, не отримав, як сказали б сьогодні, вищої освіти. Натомість мав феноменальні вроджені здібності й неймовірну працездатність. Ще не досягнувши відповідного віку, 1885 р. вступає до Харківського технічного залізничного училища. Грунтовні знання з рисування, креслення, математики, фізики і технології обробки різних матеріалів, здобуті там, пригодилися йому як архітекторові на все життя. Тож коли взяв участь у конкурсі проєктів будинку Полтавського губернського земства, то його роботу, виконану “у стилі південно-російського ренесансу”, одразу схвалили.

Згодом цей стиль отримає назву український модерн. Автор ішов до нього не один рік. Тривалий час вивчаючи форми народної архітектури, прекрасно ознайомлений з європейським будівництвом, Василь Григорович витворив унікальний синтез, у якому були сконцентровані і творчо розвинуті національні риси. Двоповерхова споруда має розпланувальний абрис, близький до літери Ш. Усередині по центру просторий вестибюль та хол із парадними сходами, далі — кімната засідань чи то концертна зала. Фасад розчленований шестикутними вікнами і такими ж дверима, щедро оздоблений майоліковими прикрасами, стилізованим народним орнаментом тощо. Тепер цей будинок, де нині розташований краєзнавчий музей, є окрасою Полтави.

Вимір Кричевського

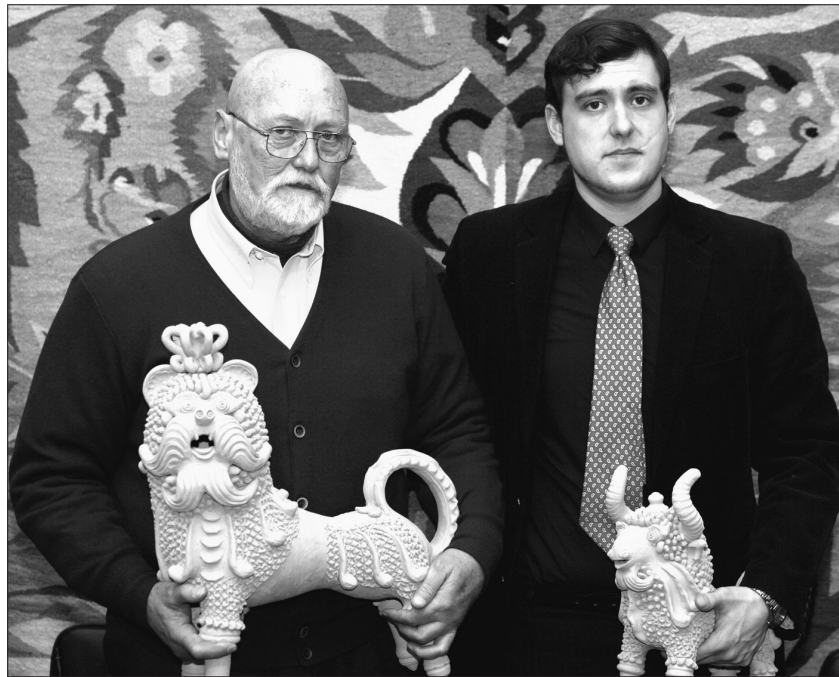
Усі троє Василів народилися в один день після Різдва Христового, тільки в різні роки: Василь Григорович 1873-го, його онук Василь Іванович 1953-го, а правнук Василь 1985-го. І всі вони з одного роду — Кричевських. Тож минулого четверга у столиці українського гончарства — Опішному відзначали не лише 140-річчя Василя-старшого, а й дні народження його нащадків. Урочиста Академія з нагоди ювілею відбувалася в будівлі колишнього гончарного навчально-показового пункту Полтавського губернського земства, спорудженого за проєктом талановитого митця-архітектора В. Г. Кричевського. Віднині тут буде ще один надзвичайно цікавий і неповторний опішнянський музей — родини Кричевських.

Напрацьовані ідеї цього архітектурного стилю він використував і надалі. Так, переїхавши 1906 р. у Київ, він виконує (точніше — переробляє) фасад шестиповерхового прибуткового будинку М. Грушевського на Паньківській, а також фасад школи імені його батька, С. Грушевського на Куренівці. За його проєктами зводять низку приватних і громадських споруд у Києві, на Полтавщині, Чернігівщині, Вінниччині тощо.

Через 30 років після Будинку Полтавського земства, на пропозицію Раднарком УРСР він розпочне роботу над Меморіальним музеєм Т. Г. Шевченка у Каневі. За три роки вони (разом з учнем і помічником Костирком) виконали кілька варіантів проєкту. Загалом споруда музею була витримана в тому ж таки українському

хром. Замолоду малював здебільшого акварелі, та й робота архітектором спонукала до цього. Уже в зрілому віці починає писати олійними фарбами. Етюди Василя-старшого, — а вони становлять левову частку його творчого доробку, — та й більші станкові роботи вражають чистотою барв, світло-тіньовими переходами, типовістю зображуваного об'єкта. Тобто тими прийомами, які були важливі, наприклад, для французьких імпресіоністів. Але його полотна більше наповнені життєрадісним світлом, якимось особливим українським світовідчуттям природи.

Василь Кричевський тонко і глибоко відчував красу не тільки рідної природи. Його етюди з різних місць не однотипні у відображенні сприйняття. Варто лиш порівняти картини, написані ним у Центральній чи Західній Україні,

Василі Кричевські: онук і правнук

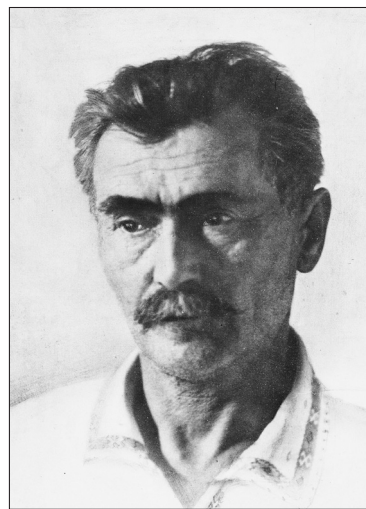
стилі. Але з причин політичних і через брак фінансування доводилося повсякчас пристосовуватися до забаганок партчиновників. В. Кричевському це дорого давалося. Тепер сучасникам важко уявити музей на могилі Шевченка, обабіч центрального входу якого стояли б статуя Сталіна, група комсомольців, колгоспників, а фасад узагалі без будь-яких оздоб. Трохи більше вдалося зберегти від проєкту в інтер'єрі. На жаль, не наблизилася, а ще далі відсунула від первісного проєкту Кричевського нещодавня, вже за часів незалежності, реконструкція музею.

Художник

В історії українського мистецтва В. Г. Кричевський не менш відомий і як талановитий художник. Мистецтвознавці вважають його неперевершеним пейзажистом. Працював він у постімпресіоністичному стилі. Але як і всяка творчо могутня особистість, ішов своїм, тільки йому притаманним шля-

ху в Криму чи на Кавказі, в Італії чи Франції, Німеччині чи Венесуелі — і це відчує і зрозуміє навіть людина, далека від мистецтва. До речі, Кричевський був ейдетиком, тобто мав фотографічну зорову пам'ять на обриси й кольори. В еміграції він по пам'яті малював картини рідного села чи тих місць на батьківщині, де доводилося бувати, жити, працювати, відпочивати.

Кричевський неодноразово брав участь у численних художніх виставках, свої роботи не продав, частіше дарував. Наприклад, його полотна, акварелі, рисунки мали у своїх приватних збірках Михайло Коцюбинський, Михайло Грушевський, Богдан і Варвара Ханенки тощо. Опинившись за кордоном і рятуючись від нужди, Кричевський змушений був зрідка продавати картини. Загалом за життя він написав близько трьох тисяч картин, але залишилося набагато менше. Багато живопису і зібраного Кричевським етнографічного матері-

лу знищила пожежа 1918 р., коли під час більшовицького бомбардування Києва згорів будинок М. Грушевського, де на той час мешкав митець із родиною. А 1944 р. безслідно пропали скрині з його архівом і малярськими роботами. Під час війни і пізніше чимало їх розсіялося по світу — сьогодні вони зберігаються у музеях і приватних збірках Європи та обох Америк.

На щастя, невелика частина його картин збереглися в Україні, в музеях Києва, Харкова, Одеси, Полтави, Львова. А тепер вони будуть і в шойно відкритому музеї родини Кричевських в Опішні.

Творець Герба

Не менш оригінальним і неповторним був Кричевський у царині графіки. Мистецтвознавці беззастовно вважають його основоположником сучасної української книжкової графіки. Свіжість думки, чітка форма, динамічна композиція, лапідарний стиль, використання орнаментальних елементів із народних мотивів, стилізовані написи — її головні риси. “Він перший з сучасних графіків, — писав відомий дослідник мистецтва Степан Таранушенко, — глибоко оцінив і з великим пієтетом поставився до неогіттистичних скарбів високої культурної спадщини старої української графіки XVII—XVIII вв.”

До його творчої спадщини на зорі незалежності звернулися й депутати Верховної Ради України. Адже саме В. Г. Кричевський є автором Великого і Мало-го державних гербів УНР, Великої і Малої державних печаток УНР (усі 1918 р.). Основні їхні елементи — давній княжий символ влади — тризуб в обрамленні стилізованого українського орнаменту.

На прохання друзів Кричевський виготовляв і екслібри — книжкові знаки. Двадцять років тому, досліджуючи творчість відомого громадсько-політичного діяча, ученого, публіциста Сергія Єфремова, натрапив на книги і журнали з його величезної колекції приватної бібліотеки. На кожній із них був екслібрис — Пегас у стрімкому польоті через терни. Це ніби символ долі обох, досі не широко знаних, але надзвичайно талановитих подвижників української ідеї: Сергія Єфремова і Василя Кричевського.

Дай Боже!

Цими словами прощалися і віталися у ще недавній Україні, щиро закликаючи благість свою і вищої сили. І вона воздавала кожному по праці й правді

— долаючи сили темноти, зла і несправедливості. Чи хто згадає тепер тих Бруків, які фабрикували “Справу СВУ”, де Сергію Єфремову було відведено перше місце на більшовицькій гільйотині? А московського попа Діятеловича, видного члена чорносотенного “Союзу руссакого народа”, який писав доноси на Василя Кричевського і гетьманській владі, і в більшовицьке чека? Лише заступництво миргородських студентів врятувало його від розстрілу.

На відміну від Єфремова Кричевський вижив, виїхавши за кордон. І зміг ще вісім років у вигнанні, незважаючи на тугу за рідним краєм і важкі умови емігрантського життя, працювати на славу українського мистецтва. Нині рідко хто згадає, говорив Олесь Пошивайло, директор Інституту керамології — відділення Інституту народознавства НАН України, що понад півстоліття ім'я Василя Кричевського було викреслено з гончарської й культурної історії України. Комуно-більшовицька влада робила все можливе, щоб у країні забули про найвидатнішого провідника мистецького поступу українців ХХ століття. Тож повернення пам'яті про Митця, яке почалося після заснування Музею гончарства ще 1986 р., отримало новий поштовх із відкриттям Музею його родини.

Велику і неоціненну допомогу у цьому надають нащадки Василя Григоровича, які нині мешкають у США. Позаторік вони передали в Україну, в опішнянський музей, архів Кричевських, пов'язаний з родинами Кричевських і Щербаківських. Це листування, юридичні документи, сімейні фотографії, книги, твори Василя-старшого й решти митців великої родини (загалом 418 од. зберігання). А торік, під час проведення III Інтерсимпозіуму художньої кераміки в Опішному (тема: “Використання орнаментальної творчості В. Кричевського в сучасній монументальній і садово-парковій скульптурі”) за участю художників-керамістів багатьох країн Благодійний фонд “ДАР” створив документальний фільм “Третій вимір Василя Кричевського”.

До повернення пам'яті талановитого українського митця і популяризації його творчості долучилася й “Просвіта”. Саме завдяки старанням і наполегливості голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, тодішнього заступника голови Комітету з питань культури і духовності Павла Мовчана Верховна Рада України ухвалила Постанову “Про відзначення 140-річчя з дня народження Василя Кричевського” на державному рівні. Але як показали заходи урочистості Академії в Опішному, чиновництво незалежної України і досі не зрозуміло, ким був і є для національної культури, української нації Василь Кричевський.

Чого не скажеш про опішнянців, полтавців, усе мисляче українство. І представників його численної родини. Нині в експозиції Музею мистецької родини Кричевських представлено графічні й живописні роботи не лише Василя-старшого, а й Галини Кричевської-Лінде, Оксани Линде де Очоа. Окрему залу тут присвячено народному мистецтву, яке все життя так досконало вивчав Василь Григорович і яке, зрештою, дало крила його Пегасу здолати терни часу.

Микола ДМИТРЕНКО,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач відділу фольклористики
Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України
Фоторепродукція
Олександра ЛИТВИНЕНКА

Продовження.
Початок у ч. 2 за 2013 р.

Василь Степаненко у другій половині XIX ст. у с. Голяки Канівського повіту зафіксував такий зразок із застосуванням художнього прийому психологічного паралелізму:

*А в пана Івана золота верба,
А на тій вербі золота кора,
А на тій вербі рожеві квіти.
Ой то ж не верба — Іванова жона;
Ой то ж не кора — то нецька стара;
Ой то ж не квіти — то Іванові діти.*

У центрі колядки, як бачимо, глава патріархальної сім'ї — чоловік. Саме йому призначено цей первісно вітальний (побажальний) міф. Сила таких давніх побажань була надзвичайно великою, а відтак образ ідеальної людини вибудовувався цілком до традиційного світогляду — реально-оптимістично. Цій основній функції підпорядковано реалії ідеальної обстановки: триада чи то астральна (сонце, місяць, зірничі чи зірки), космічна (сонце, місяць, дрібний дощик), чи — пізніше — християнська (Рождество Христове, святого Василя, святе Водохреще).

Віктор Давидюк коротко згадує про блага, що їх дарують представники триад господареві: “Сонце, як і Різдво, приносить радість людям, розморозує землю. Місяць, як і день св. Василя, асоціюється з радістю, принесеною звірам у лісі, худобі у возі, риби у воді, гостеві або чумакові у дорозі, війську в обозі. Зірничою в шумерських племенах називали Світову Зорю, тобто планету Венеру. Оскільки ж у літню пору зі сходом цієї зорі увечері та з заходом уранці на землю випадала роса, то цілком умотивовано в цьому контексті є заміна в деяких текстах колядок Зірничі дрібним дощиком... Дрібен дощик, а відтак, очевидно, і всі його заміни, своїми трьома заходами в маю радують жито, пшеницю й всяку пашнищу, і цією радістю відповідно забезпечують добрий урожай”.

Цікаве тлумачення світотворчої колядки “Коли не било з нагада світа”, що ми про неї згадали на початку статті, запропонував у курсі лекцій “Міфологія” письменник і вчений Микола Ткач. Автор розглядає цю колядку як “символічну структуру, що створена за законами міфу” і “концептуально є еволюційним міфом створення світу”.

Явір посередіні моря, на думку Миколи Ткача, — своєрідна інформаційна точка, образним вивом якої “може бути насіння. В неї справді закладено дерево, рослину чи інший живий організм. Скажімо, макове зернятко містить у собі програмово і стебло, і листя, і квітку, і макову голівку. Таке бачення впливає із хліборобської стихії наших предків”.

Що ж відбувається далі?

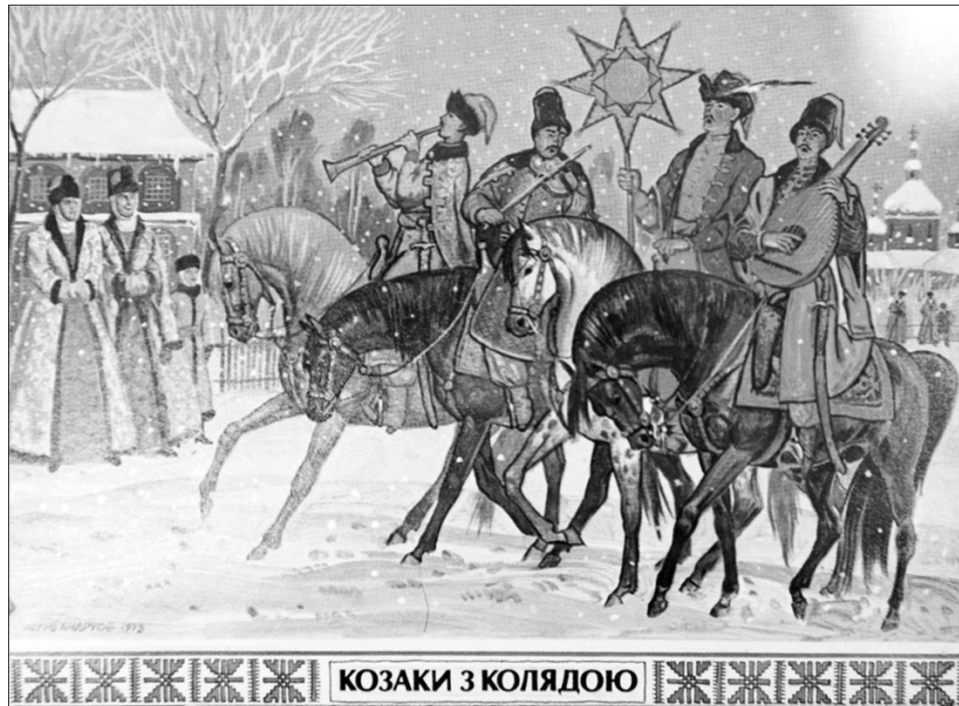
Три голубоньки — символічне уособлення триєдиного силowego поля моря-простору (умовної точки), життєдайних сил зернини. Птахи “радіють радоньку”, тобто обмінюються інформаційною енергією. Доки цей обмінний процес не порушується, доти зернина (інформаційна точка буття світу) перебуває у сплячому стані. Голубоньки вирішують дістатися дна моря — меж критичності простору й часу. І тоді обмінні процеси в інформаційній точці (зернині) вийдуть зі стану рівноваги (зі стану сплячки). Таким порушенням для зернини може бути підвищення температури та вологоти в середовищі її перебування. Міфологічно це може розглядатися, як збурення первісних вод... Спочатку зернина набубнявіє, і в ній розпочнуться неупорядковані (хаотичні) процеси доцентрового руху вологоти та рух клітковини (у колядці — діставання дрібного піску з дна моря та посівання його). Це і спричинить появу матеріальної стихії — утворення землі.

Наступний етап світотворення — діставання з дна моря золотого каменю та посівання його. Він символізує самозароджую-

Щедруй і величайся, Україно! Обереги української традиції — колядки і щедрівки

чу силу стихії, її внутрішній вогонь. За індійським міфом, із золотого зародка народжується бог-предок Праджапати. У ньому міститься не лише життєдайна сила, а й закодована програма руху, його упорядкування. Посівання золотого каменю спричинює появу неба (через поєднання стихій води і вогню). В уявній зернині волога й температура дістаються зародка (ядра) й спричинюють упорядкований рух клітковини — зернина викидає пагінець, потім стебло. У рослині виникає прямий і зворотний (відлунний) сокорух — у колядці це поява сонця й місяця. Рослина росте й викидає квітку, яка міфологічно ототожнюється з зорею (у колядці — “ясна зірничка”). Після квітки з'являється насіння — дрібні діточки Зернини-предка, що була принесена в жертву заради продовження буття. Міфологічно діти ототожнюються із зірочками (у колядці — “дрібні зірнички”). Приспів “Подуй же, подуй, Господи, із святим духом по землі” покликаний зумовити добротворний процес розвитку буття.

Можливо, Микола Ткач у своїх тлумаченнях надто міфологізує простіший зміст давньої колядки, що зазнала християнського впливу. А цей вплив виражено не тільки в приспіві, а й в образі голубів, які в дуальній вертикалі *верх—низ* таки опускаються *згори донизу*, а отже, символізують Христа, божественне творення світу).

КОЗАКИ З КОЛЯДОЮ

Безпосередня участь людини в процесі світотворення, як бачимо, малопомітна. Єдине, що варто підкреслити: світ цей твориться таки для людини і твориться як ідеальний. Відповідно саме цей ідеальний світ і служить людині зразком.

Для акценту цієї взаємодійності й призначені величальні пісні — колядки та щедрівки.

Дослідники виокремлюють чотири функціональні тематичні групи чи цикли цих творів: 1) колядки та щедрівки господареві (найбільша кількість), 2) господині, 3) парубкові та 4) дівчині.

1. Колядки та щедрівки господареві. Ідеальний господар

Центральне місце в обрядах колядування/шедрування посідають величальні пісні на адресу господаря та його родини. Вони синтезують у собі провідну ідею: піднесення людини у сферу ідеалу. Спосіб цього піднесення простий, такий, що відповідає самореалізації особи, задовольняє її гармонійні родинні стосунки та господарські потреби, пов'язані з доглядом домашніх тварин (скотарство) і з хліборобством. Ідеальний образ господаря — це портретно- і функціонально-соціальне моделювання героя (уявний образ-бажання, реальне майбутнє в сьогоденні).

Господар подекуди змальовується один, але частіше з родиною. Ось як че-

рез портретну характеристику ідеалізується образ господаря в колядці “Чи дома, до ма господаренько?”:

*Чи дома, дома господаренько?
А й знаємо ми, що він є дома,
Сидить же собі по кінець стола,
По кінець стола краще сокола.
На нім шапочка, як мак, дрібненька,
На нім кошулька, як біль, біленька.
Як біль біленька, як лист тоненька.*

В іншій пісні звернуто увагу не тільки на зовнішній вигляд, а й на іншу ідеальну рису: уявне багатство, що екстраполюється на підростаюче покоління (сім'я, як видно, багатодітна — їх аж семеро, якщо це просто не художній прийом — гіпербола):

*...Сидить собі кінець стола.
А на ньому шуба люба.
А в тій шубі калиточка,
В тій калитці сім червінців,
Усім дітям — по червінцю.*

Коротко, лише кілька рядків, але завдяки такому художньому прийому, як ступеневе звуження образу (в шубі калиточка, в калиточці сім червінців), у пісні увага фокусується на цінній рисі характеру господаря-дарувальника, котрий дбає про сім'ю, про своїх дітей. В інших варіантах із цим мотивом на господареві “шуба львова” або “шуба соболева”, /А шапочка королева, /А в шапочці калиточка, /В тій калитці сто червоних”.

образно, через колористичну гаму складних епітетів змальовано добре доглянуту худобу (в ідеального господаря й худоба ідеальна):

*А тото стадо а сріблороге,
А сріблороге, золотогриве,
Золотогриве, сріблокопите.
А ті овечки а сріблорогі,
А сріблорогі, золотововні...*

Картини хліборобської праці також ідеалізовано. Господаря рано-вранці будить до праці зозулька:

*— Устань раненько, умийся біленько!
Ой пойди собі до нової стайні,
Ой вибери собі коня вороного,
Ой поїдь собі в чистое поле!*

Щедрувальники запитують і самі ж відповідають (ця діалогічна форма, очевидно, дуже давня, належить хліборобській культурі Трипілля):

*— Ой чий то плужок найранше іде?
— Ой його, господаренька нашого.*

Процес праці в полі від оранки до збирання врожаю подано згущено — майже в одночасі. У господаря воли “все половії, / На них роженьки все золотії”, а сини виховані й працюваті. Ось як зображено цей ідеальний процес трудової діяльності патріархальної родини:

*— Оріть же, синки, а здовга нивки,
А здовга нивки, а зрібна скибки.
Ой посіємо яру пшеницю.*

*Та вродить же ся що стебло сребро,
Що стебло сребро, золотий колос.
Зберемо жєнці дівки-панянки,
А носільнички хлопці-молодці,
А в'язальнички середні люде,
А порадинички старії люде.
Накладемо ж кін, як на небі звізд,
Стане господар межи копами,
Як ясен місяць межи звіздами.*

Ідеальний господар на чолі родини зображений через промовисті порівняння-символи:

*В цьому дворку, як у вінку.
Там господар, як винограду.
Там господиня, як калина.
Його сини, як соколи.
Її дочки, як панночки...*

2. Колядки та щедрівки господині. Ідеальна господиня

Величальних пісень на честь господині не так і багато. У колядках і щедрівках вона “стереже сон чоловіка, пече хліб, бере білизну, вишиває, радіє з успіхів дітей. Проте образ господині, як жінки й матері, змальований із надзвичайною теплотою і захопленням. Вона овіяна справжньою поезією: символи її домовитості — ключі (тільки золоті!), які потихеньку подзвонюють, її вишивання оживає червоними квітами, гостинність її — особлива, і все, до чого доторкається її руки, обгороджується...”

Якщо господар — ясний місяць, то “красне сонце — жона його”. Віктор Давидюк вибудував щодо жінки-господині такий семантичний ряд: сонце — світ — жінка — Різдво Христове. Дослідник констатує, що кожний складник цього семантичного ряду причетний до народження. На Коляду, за міфологічними уявленнями українців, народжується сонце. Водночас народжується й новий світ, що усвідомлюється як нове, краще від попереднього, життя. У цей же час відзначається й Різдво Христове.

Зовнішність господині описується ідеалізовано: на ній відповідно до переліку кожна деталь коштує дорого — “сто злотих, сто червоних”: сукня, хусточка, спідниця, панчішки, черевички, коралі, ковточки. Вона — “статечна жона”. На ній:

*Чобітки з козла земельку коплють,
Кований пояс ледвоньки ломить,
Срібний перстенець пальчики щипле,
Тоненький рубок голову клонить,
Головку клонить на тисові столи,
Дорогі коралі шию вгинають.*

Далі буде.

Надія КИР'ЯН
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

Непроминальна радість

У Київському Національному музеї Тараса Шевченка відбулася виставка ікон із бісеру Оксани Іваночко, львівської просвітлани: “Возвеличуй, душе моя, Господа”.

Оксана Іваночко уже в зрілому віці зацікавилася мистецтвом виготовлення жіночих прикрас герданів, традиційних гуцульських виробів. Незабаром її почали запрошувати на різноманітні виставки, 1992 року — на VI конгрес СФУЖО, що відбувався в Торонто (Канада). Там проводила курси виготовлення виробів із бісеру.

Повернувшись в Україну, Оксана Богданівна познайомилася з видатним колекціонером Іваном Снігуром. У нього вперше побачила ікони з венетіанського бісеру і почала розробляти власну техніку вишивання.

Оксана Іваночко шиє бісером одяг Пресвятої Богородиці, Господа Ісуса Христа, святих Мико-

лая, Володимира, Ольги. Також досліджує кольори одягу, який носили в давні часи.

Вітаючи мисткиню з відкриттям виставки, професор, провідний співробітник Інституту мистецтва, фольклористики та етнології Дмитро Степовик зробив екскурс в історію, розповів, що є відомості про вишиті ікони ще з візантійських часів. Розвиток ікономалярства починався з вишитих і апікованих творів. Досліджуючи корені українського іконного мистецтва, Дмитро Власович цікавився походженням іконостаю. Перші зафіксовані в історії іконостаю створено на Близькому Сході, також у Єгипті. Це були так звані пелени. Під час літургії вивішували вишиті, апіковані на тканинах ікони.

Ми плекаємо вишиту ікону ще з часів Київської Русі. Нині це мистецтво відроджуємо. Вишивальниця ікон сьогодні уже, напевно,

тисячі. Одна з небагатьох відомих майстринь — Оксана Іваночко.

“Цього року вийшла моя велика монографія “Нова українська ікона ХХ—початку ХХІ століть”, — розповів Дмитро Степовик. — Не міг обійти увагою у книзі наших вишивальниць і вишивальниць ікон. Батько відродження української вишиваної ікони — покійний Дмитро Блажейовський, доктор теології та історії. Він народився 1910 року, а помер 2011-го, проживши 101 рік. Останні роки життя мешкав у Львові, де нині його музей, у якому понад 300 вишитих ікон. Він створив українську іконографію, там нема візантійщини, так само, як і в Оксани Богданівни. На відміну від багатьох вишивальниць, Оксана Богданівна вишиває бісером, поєднує свої вишивки з малярством. У неї є кілька писців, зокрема Охупкін і Грабар, яким вона доручає малювати обличчя на іконах”.

Дмитро Степовик зачитав уривок із нової книги, де наведено висловлювання Оксани Іваночко про ставлення до своєї

праці: “Мікеланджело Буонаротті розмальовував величезний плафон Сікстинської капели в Римі, лежачи горілиць. Мої умови роботи, коли я схилилася над вишивками, сидячи за столом чи на канапі, порівняно з тими умовами є курортом. Радість від праці, коли вона завершена і вийшла вдалою, покриває усі витрати енергії і незручності. А прославляти Бога через мистецтво — непроминаюча радість”.

Дмитро Степовик подарував вишивальниці свою книгу, де їй присвячено кілька сторінок. Привітали пані Оксану музейні працівники, представники Союзу Українок, друзі, шанувальники. Співачка Інна Андріяш-Мисько подарувала майстрині пісню.

Оксана Іваночко подякувала шанувальникам, зокрема “Просвіті” за допомогу, яку їй надавали, передала вітання читачам нашої газети й побажала усім щастя, спокою і миру в сім’ї і в державі, і щоб Україна славилася на весь світ добрими справами.

Світлана ЧОРНА
Фото автора

Творчість — молитва, картина — оберіг

Понад 50 робіт народної художниці, лауреата Державної премії імені Т. Шевченка Марії Примаченко із фондів Національного музею народної архітектури і побуту України, Чернігівського обласного музею імені Григорія Галагана нині експонуються у столиці. Виставка “Живопис Марії Примаченко і сіноскрипти Олексія Шевчука” цікава й тим, що на ній представлені скульптури із сіна, зроблені за мотивами відомої майстрині.

Феномен художниці з села Болотня на Київщині вразив не лише Пабло Пікассо, який казав: “Я схилиюся перед дивним мистецтвом цієї геніальної українки”, — а й увесь світ. Вразив неповторністю, багатоглоссям фольклору, прадавніх міфів і казок, покладених Марією Примаченко на папір.

У творчості Марії Примаченко квіти займають особливе місце. Ними наповнювала хату, майже всі свої картини, їх вплітала в гриви левів, ними прикрашала поля, луки, ліси, звірів, вози... (“Весілля”, “Святий Іван Галю”, “Іде осінь на коні”, “Червоні маки”, “Рожеві квіти у синій вазі”, “Соняшники із бджолами”, “Дівчина-українка”). На квіти перетворюва-

ла птахів (“Дві синички”, “Павич, вогнехвоста птаха”, “Морська чайка у своєму гніздечку”, “Дика пташка та її пташенята”, “Жар-птиця у квітах”, “Фантас-

тичний птах”) і тварин (“Краса собаки”, “Синій бик”, “Фіолетовий звір”, “Рожева мавпа”, “Зелений слон”, “Лев зламав дуба”, “Котичий цар”, “Звірі в гостях у лева”). Саме уміння малювати квіти, як птахів, а птахів, як квіти, а ще переселяти з первісних міфів, з народної творчості на свої полотна фантастичну звірину, яку художниця “одягала” у яскраві, життєдайні кольори, і вирізняє її з-поміж інших митців.

Талант Марії Примаченко 1936 року на виставці народного мистецтва приносить їй диплом першого ступеня. А наступного року на всесвітній виставці у Парижі художниця отримує золоту медаль й визнання у світі. Виставки її робіт відбуваються у Монреалі, Софії, Варшаві.

Залишаючи по той бік своїх картин зло, Марія Примаченко утверджує радість буття. Цій звичайній сільській жінці відкрилися такі таємниці світобудови й Божого провидіння, що вона змогла створити образи, цілі сюжети, які не просто захо-

плюють неповторністю, а як щось сакральне, змінюють світ, стають оберегами. Оберегами нашої душі, культури, природи, менталітету, мови, традицій, чогось вищого, вселенського. Оберегом Любові — сутності Божої.

1960—1965 рр. майстриня створює цикл “Людам на радість”, до якого входять картини “Синій вазон з квітами”, “Сонях”, “Голуб на калині”, “Лев”, “Пава у квітах”, осяяні щастям буття. Ці роботи відзначені Державною премією імені Тараса Шевченка.

У другій половині 80-х малює вражаючу чорнобильську серію — розповідь про рідне село, зражене радіацією, роздуми про себе, людей і відповідальність кожного перед Життям.

Із пензлем Марія Овксентівна не розлучається до останнього подиху — навіть прикута до ліжка 89-річна народна майстриня малює. У інший світ вона відійшла у серпні 1997 року, залишивши по собі духовні скарби: власний мистецький стиль і заповіт усім нам завжди зоставатися людьми. А ще унікальний творчий до-

робок. Основна його частина — 650 творів 1936—1987 років зберігається у фондах Музею українського народного декоративного мистецтва у Києві.

Картини мисткині подарували натхнення і скульптору Олексію Шевчуку, який за мотивами так званої “звіриної серії”, що не має аналогів, створив скульптури та цілі сюжети із сіна. Як зазначає автор, його роботи — данина пам’яті талановитої художниці, у якої нам треба вчитися любити світ. Виставка “Живопис Марії Примаченко і сіноскрипти Олексія Шевчука” триватиме до 25 січня.

Закінчення.
Початок на стор. 1

Буковинська Маланка дивує весь світ

Вашківська Маланка

Гурт “Вашківська Маланка” торік був удостоєний першої премії Другого Міжобласного фольклорно-етнографічного фестивалю “Маланка-фест—2012”. Проте з ним може сміливо посперечатися Маланка з галицького села Горошова, що в Борщівському районі на Тернопіллі. Тутешній староноворічний карнавал уже давно став легендарним і на нього, як і на вашківський, з’їжджаються гості навіть із-за кордону.

Цими двома визнаними центрами географія свята не обмежується. Наприклад, у буковинському селі Горбівці, що під румунським кордоном, зберігся унікальний старовинний звичай ходіння по хатах із “кониками”. Двоє хлопців, вбраних у костюми коней, разом із вояками, Маланкою та ватагою музик

ходять у переддень свята вітати господарів, а як знайдуть незаміжно дівчину, танцюють із нею, аж доки та не відкупиться солодощами та грішми. Особливо дивні їхні костюми вояків і вершників. Це звичайна військова форма, але як прикрашена! Десятки метрів намист, пришиті до рукавів кишенькові люстерка, вишиті бісером і блискітками на спині побажання щасливого нового року. Хоча жінок до маланкування й не допускають, та без їхньої участі хлопцям годі й мріяти про такі строкаті костюми. А на запитання, навіщо воякам стільки намист, горбівчани широк дивуються: “Як навіщо? Щоб дівчатам подобатись!”

Схожість Маланок у Вашківцях і Горошовій — у висміюванні найактуальніших життєвих і політичних ситуацій року, що минув. І тут часто поруч із Чортом можна побачити якогось

відомого політичного лідера чи героїно телесеріалу.

Наймасовіша, найнезвичніша Маланка — на румунському кордоні, у селищі Красноільськ Сторожинецького району Буковини. У Красноільську в політиків не перебираються. Усі чоловіки Красноільська ходять від двору до двору — хто в костюмах дідів і бабів, хто царем або царицею. Є циганки, жиди і ведмеді (а ось чортів кілька років тому заборонив місцевий священик, тим самим перекресливши багатівковий звичай). Увесь Красноільськ завжди хором співає пісню про Ведмеда — неофіційний гімн селища; після удару ци-

ганської булави ведмеді борються між собою.

Красноільська Маланка — не шоу для туристів, а ритуал, якого дотримуються багато років.

Щороку маланкове дійство стає різнобарвнішим: маланкари вигадують нові костюми, втілюють цікаві творчі задуми. Бо дійство, що дійшло до нас крізь віки, — це тільки початок карнавалу, а вже

розвиток і фінал можуть бути абсолютно непередбачуваними. Маланка — гнучка і багатогранна забава. Із часом маски і персонажі оновлюються, але немає однакових персонажів навіть у селах по сусідству. Торік Міжобласний фольклорно-етнографічний фестиваль “Маланка-фест” зібрав 22 колективи. Розширився фестиваль і географічно: на костюмоване дійство до столиці Буковини прибули учасники з Тернопільської та Івано-Франківської області.

— Цього року до нас приєдналися креативні молоді люди, які попрацювали над нашим логотипом, зберігли традиційну різдвяну зірку. Промені зірки символізують, що на Буковині Маланка різна, різнобарвна, зірку тримає, а це означає, що фест численний, — розповіла організатор фестивалю Маланки у Чернівцях, голова туристичної громадської організації “Палітра Буковини” Оксана Лелюк.

У цьогорічному фестивалі взяли участь понад 1000 маланкарів із різних районів Буковини, а також з Івано-Франківської та Тернопільської областей. Було багато гостей із Києва і східних областей України, Австрії, Польщі, Румунії, інших країн Європи.

Святкування ритуального дійства Маланки задовольняло духовні, естетичні потреби людей, у них проявляються їхні вірування, почуття, таланти, гостинність. “Тому ми дбаємо про те, аби фестиваль Маланок відбувався в атмосфері толерантності, піднесення та свят-

ковості”, — наголосила Оксана Лелюк.

15 січня чернівецькі площі нагадували справжню казку з улюбленими персонажами, театральним дійством і шаленою енергетикою.

А попереду — обмивання ряджених у крижаній воді після її освячення. На Буковині ця традиція збереглася до наших днів. Саме очищенням водою, в якому беруть участь усі ряджені, закінчується буковинське різдвяно-новорічне дійство. Ватаги маланкарів ідуть до річки, де гуртом вмиваються, обливаються водою, купаються в ополонці. Збереглося чимало свідчень і про обов’язкове купання масок на святі Водохреща після виконання всіх ритуальних обов’язків, а в окремих місцевостях обряд “змивання масок” обов’язковий і донині. Наприклад, “перебраний на Маланку не міг уникнути купання. Інакше, за словами буковинців-старожилів села Білявинці, у хлопця, що виконував цю роль, міг вирости хвіст”. Обряд “змивання масок” у Вашківцях описав член Співки архівістів України, краєзнавець Степан Карачко: “Купіль перебраних відбувається у потічку, що зветься Глибічок, у Долішньому куті. Місцеві мешканці вірять, що завдяки

цьому ритуалу учасники переберії — “діди”, “баби”, інші маски, серед яких обов’язково Маланка, — очищаються від усілякої нечистої сили, яка могла до них випадково пристати під час нічних обходів оселями. Перебрані на чолі з Маланкою заходять на середину плеса, де, власне, й відбувається основне дійство: вони обливають одне одного водою, тягнуть у воду тих, хто ще вагається, і обливають глядачів, які численним натовпом збираються на березі річки. Проїшовши випробування водою й вогнем, буковинські “маланкари” немовби повертаються із сакрального світу у світ реальний, із надприродних істот перетворюються на звичайних сільських парубків. Обряди “змивання масок” і “спалення дідуха” знаменують закінчення періоду різдвяно-новорічного дійства, коли припиняється вторгнення міфічних сил у соціальний мікрокосмос сільської громади й скасовується парадоксальна ситуація перевернутого буття. А це означає, що карнавальний Хаос був знову переможений буденним Ладом”.

Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці
Фото з прес-центру Ратуші та газети “Доба”

Змивання масок у Вашківцях

ганської булави ведмеді борються між собою.

Красноільська Маланка — не шоу для туристів, а ритуал, якого дотримуються багато років.

Щороку маланкове дійство стає різнобарвнішим: маланкари вигадують нові костюми, втілюють цікаві творчі задуми. Бо дійство, що дійшло до нас крізь віки, — це тільки початок карнавалу, а вже

СЛОВО Прогнози

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

21 січня о 17.00 в Київському міському будинку вчителя відбудеться літературно-мистецький вечір, присвячений Дню Соборності України.

Участь у вечорі візьмуть відомі мистецькі колективи: хор “Гомін”, хор “Просвіта”, а також студенти Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. Івана Карпенка-Карого і Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова.

Приходьте, ми Вас чекаємо!

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК
Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55
Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47
Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69
Кореспондент
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Черговий редактор
Петро АНТОНЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у січні — 27 500
Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

